

2340-28

BOUWSTEEN CASCO & STADSENTREES

01 JULI 2009

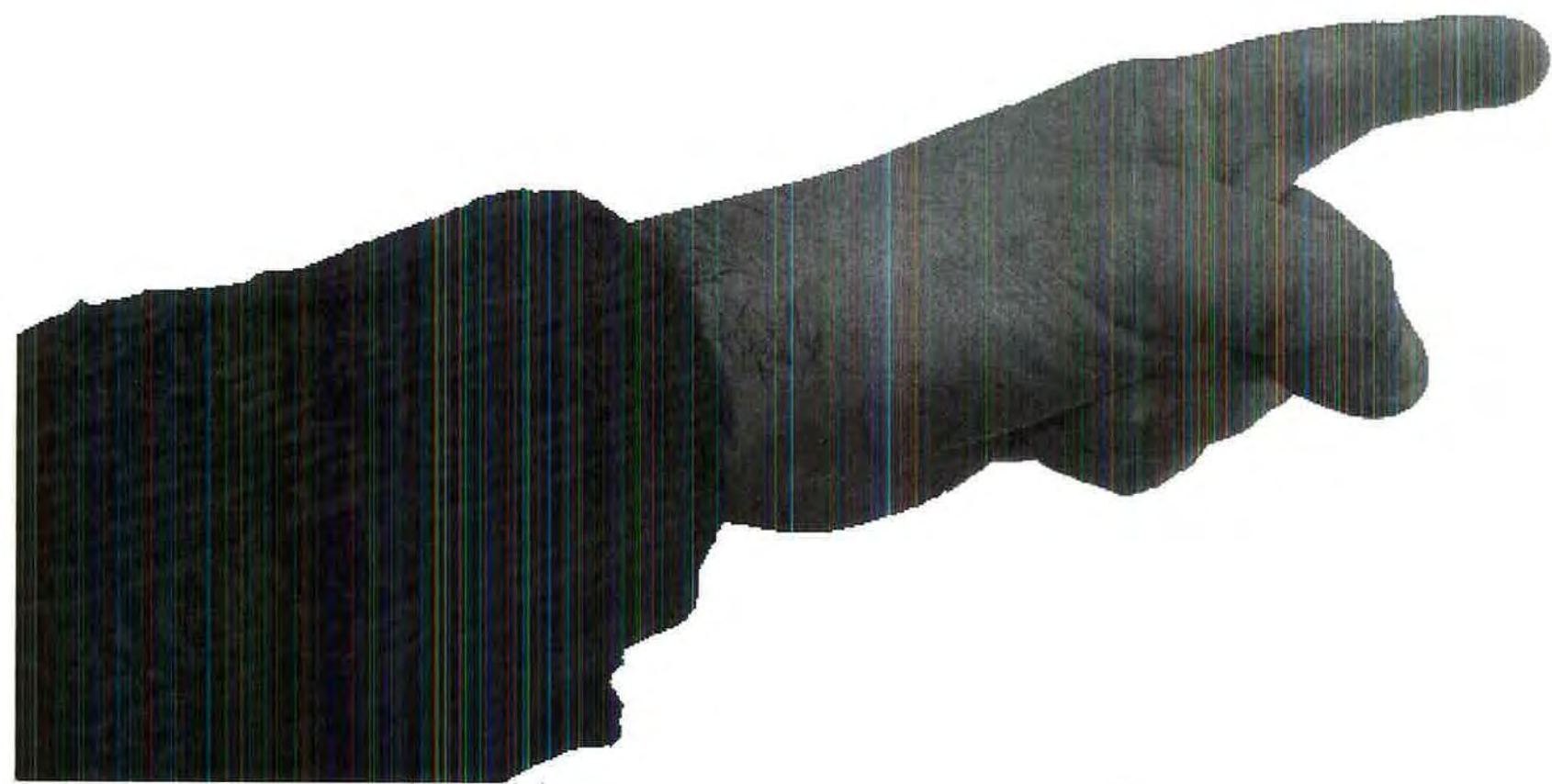

VOORWOORD

Met deze rapportage van de bouwsteen 'stadscasco' is een einde gekomen aan een intensieve voorbereidingsperiode, waarin – in relatief korte tijd – met veel deskundigen en betrokkenen, een in meerdere opzichten vernieuwend product is gerealiseerd.

Ik wil daarom allen die bij dit proces waren betrokken hartelijk danken voor de ingebrachte ideeën en de open en plezierige manier waarop met elkaar is gewerkt. Speciale dank aan Sandra van Assen en Marnix Tavenier voor de inspirerende wijze waarop zij dit proces hebben voorbereid, begeleid en afgerond.

Marcel Stein
projectleider gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland

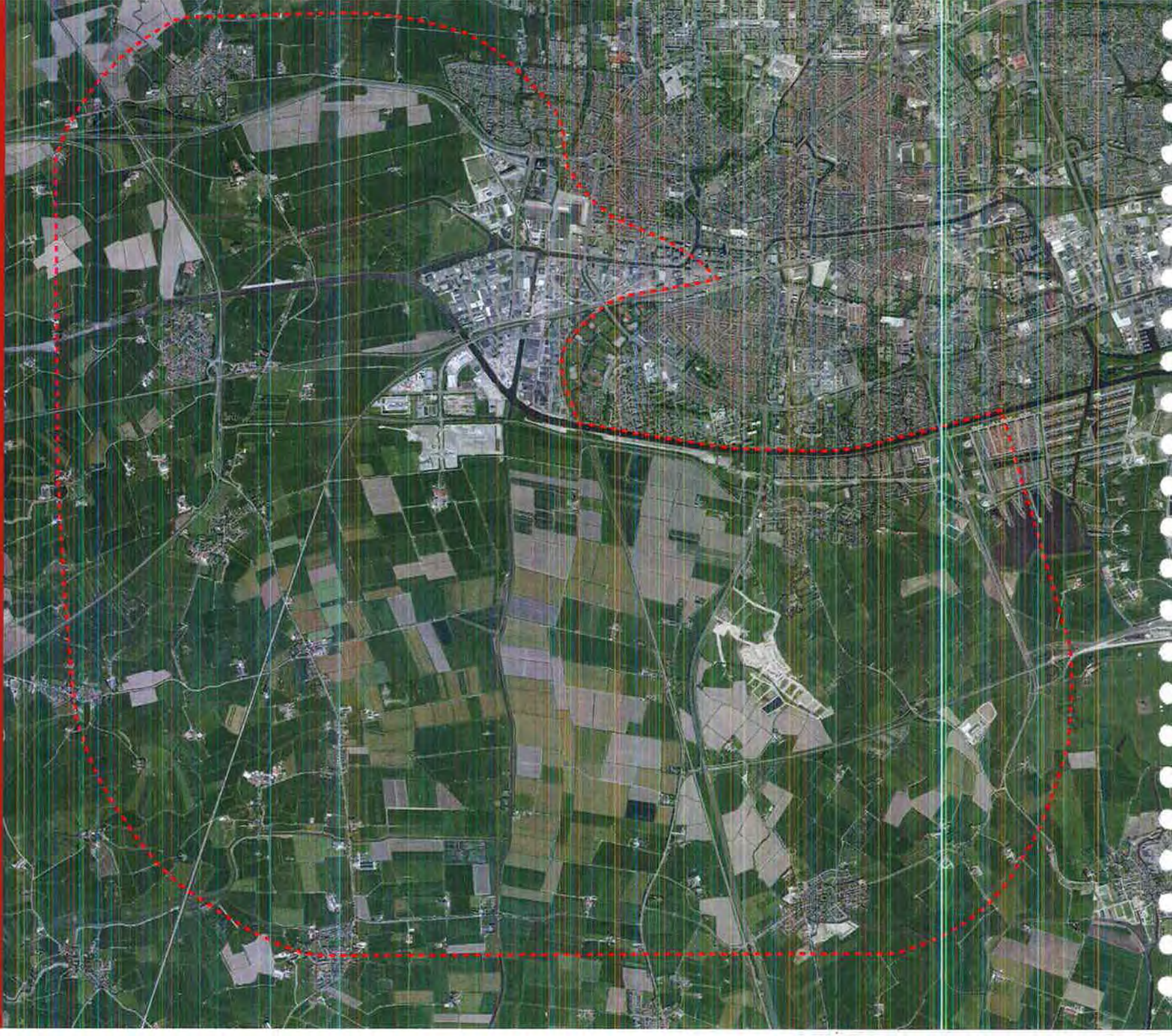

INLEIDING

VAN BOUWSTEEN STADSENTREES NAAR BOUWSTEEN CASCO
SAMENWERKEN AAN GEBIEDSONTWIKKELING

HOOFDSTUK

1

gebiedsbegeleiding Nieuw-Steendam

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding
 - 1.1 Van bouwsteen stadsentrees naar bouwsteen casco
 - 1.2 Samenwerken aan gebiedsontwikkeling
 - 2 Ontwikkeling Leeuwarden
 - 2.1 Historische ontwikkeling
 - 2.2 Ontwikkeling stadsranden
 - 2.3 Grijs raamwerk: ringen & radialen en LV- netwerk
 - 2.4 Groen raamwerk: versterken groenkaart Leeuwarden
 - 2.5 Blauw raamwerk: kansen en randvoorwaarden
 - 3 Casco Nieuw Stroomland
 - 3.1 Cascobenadering
 - 3.2 Casco Nieuw Stroomland
 - 3.3 Voorbeelduitwerking casco in 9 deelgebieden
 - Ruimtelijke sfeer/beeld/karakteristiek
 - Uitgangspunten & randvoorwaarden
 - Kansen voor ontwikkeling & bijdrage aan de keten van duurzaamheid
 - 4 Stadsrandmanagement
 - 4.1 Stadsrandmanagement
 - 4.2 Strategische zones
 - 4.3 Ruimtelijke regie duurzame programma's
 - 5 Stadsentrees
 - 5.1 stadsentrees
 - 5.2 stadsfronten
 - 5.3 kunstwerken
 - 6 Conclusies en aanbevelingen
-

WORKSHOPS

foto 1 t/m 6: workshop nr.1 op 15 april 2009

INLEIDING VAN BOUWSTEEN STADSENTREES NAAR BOUWSTEEN CASCO

De Hoofdpijnennotitie Gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland die in 2008 door gemeenteraden en Staten is vastgesteld is door betrokken partijen, nader uitgewerkt in afzonderlijke bouwstenen. Deze bouwstenen vormen samen met de binnengekomen initiatieven van marktpartijen het basismateriaal voor het in 2009 op te stellen Masterplan (en de Intergemeentelijke Structuurvisie).

Een van de bouwstenen voor het Masterplan is de bouwsteen "Stadsentrees van Leeuwarden". Leeuwarden is momenteel een scherp omgrensde stad, omgeven is door een ruim en open platteland. In de hoofdpijnennotitie gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland, van januari 2008 worden de stadsentrees benoemd als: 'de belangrijkste invalsroutes van de stad, de plekken waar je gaat ervaren dat je de stad binnenkomt of verlaat. De stadsentrees zijn de punten waar de stad het landelijk gebied ontmoet. Ze vormen dus een onderdeel van het stedelijk systeem en zijn de visitekaartjes van de stad voor degene die de stad nadert of verlaat. Naast de invalsroutes van de stad voor het wegverkeer kennen de vaarwegen ook hun stadsentrees. De stadsentrees van Leeuwarden zijn, van west naar oost gezien, de Noordwestelijke Invalsweg, het Van Harinxmakanaal, de Westelijke Invalsweg, de Zwette, Werpsterhoek en de Stadsas, en de Drachtsterweg. Deze invalsroutes vormen de scharnierpunten voor de stad en de regio rondom de Haak.'

Ook wordt in de Hoofdpijnennotitie aangegeven: 'voor het Masterplan worden voor de stadsentrees nadere uitwerkingen gemaakt. Het gaat hier om de Noordelijke invalsweg, de Westelijke invalsweg en Werpsterhoek. Kenmerkende elementen als het gewenste type bedrijvigheid, de verschil-

len tussen de profielen van de entrees, de planning en de ruimtelijke kwaliteit worden beschreven.'

De vier invalswegen binnen Nieuw Stroomland verkeren alle vier in een ander stadium van uitwerking. In het ene geval is het tracé reeds bepaald en in het andere geval wordt het inrichtingsplan gemaakt. In het ene geval is er duidelijkheid over stedelijk programma langs de weg, in het andere geval is er nog geen programma.

Gebrek aan samenhang, structuur en onvoldoende aandacht voor landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing kan er toe leiden dat de leesbaarheid van de stad, de beleefbaarheid van de stad, en de identiteit van de stad ten onder gaan aan de 'terreur van kleine beslissingen' en aan het verschil in planning per deelgebied. Met name het aanzien van de stad vanaf de weg en vanuit het landschap, de route van binnen naar buiten de stad en van buiten naar binnen, zijn een zaak van nadere studie. Daarom is –mede na aanleiding van de stuurgroepbijeenkomst van 13 november 2008- besloten om de visie te richten op een breder doel, waar pro-actief kan worden nagedacht over de ruimtelijke kwaliteit van de stad, de leesbaarheid van de stad, de beleefbaarheid van de stad, en de identiteit van de stad. Tijdens de uitwerking groeide bij de deelnemers het inzicht dat de omschrijving 'stadsentrees' onvoldoende de lading zou dekken, immers het accent lag minder bij de entrees en meer bij de stadsrand. Daarom de nieuwe titel 'casco en stadsentrees'. Het doel is als volgt geformuleerd: Middels de bouwsteen casco en stadsentrees Leeuwarden werken aan:

1. een robuust landschappelijk casco voor de stad als basis voor het masterplan
2. meer gezicht voor de 'Keten van duurzaamheid'
3. een stadsrand met ontwikkelingen die én bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit én aan de tot standkoming van de 'Keten van duurzaamheid'
4. een strategische basis voor de verdere gebiedsontwikkeling, waarbinnen de ruimtelijke kwaliteit en het duurzame concept zijn geborgd
5. een ruimtelijke basis voor de uitwerking van de stadsentrees, waterwegen, de kunstwerken, stads iconen en hoogtepunten

Samenwerken aan gebiedsontwikkeling

De uitkomsten van deze bouwsteen zijn op basis van samenwerking tot stand gekomen. Hiertoe zijn een drietal workshops georganiseerd waarbij deskundigen van gemeentes en provincie, de GEM De Zuidlanden en externe adviseurs zeer actief hebben deelgenomen. Dit eindrapport bundelt de bijdragen van alle deelnemers. Bij de start van het proces heeft het Atelier Fryslân een bijdrage geleverd in de vorm van een onafhankelijk advies. Dit advies heeft gezorgd voor een vliegende start en maakte het mogelijk in korte tijd veel kennis, informatie, visie en inspiratie te bundelen. Daarnaast zijn interviews en presentatiemiddagen gehouden, waardoor doelstellingen en ambities van gemeentelijke en provinciale projecten en beleid en van initiatieven uit de markt konden worden verzameld en meegenomen. De bouwsteen stadscasco's is tot stand gekomen in afstemming met andere bouwstenen, waaronder de bouwsteen routes en verbindingen en de bouwsteen landschappelijke visie Leeuwarden West.

ONTWIKKELING LEEUWARDEN

HISTORISCHE ONTWIKKELING

ONTWIKKELING STADSRANDEN

GRIJS RAAMWERK

GROEN RAAMWERK

BLAUW RAAMWERK

HOOFDSTUK 2

2.1 HISTORISCHE ONTWIKKELING LEEUWARDEN

ca.1900

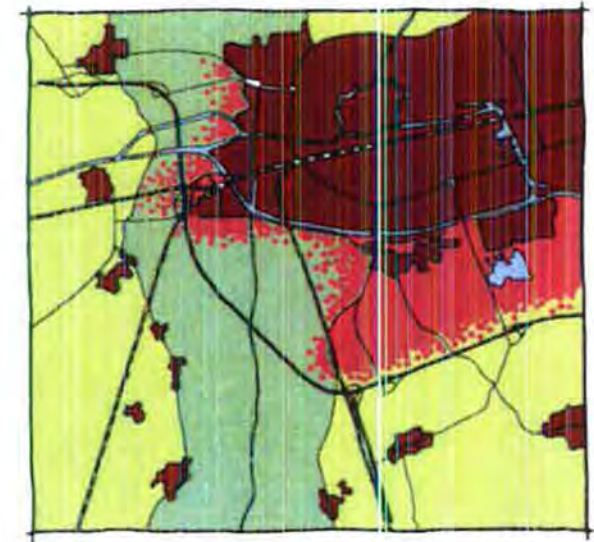
Historische ontwikkeling

De ontginningsbasis van Leeuwarden ligt op de oostoever van de voormalige Middelzee. De uitbreiding van steden en dorpen, de ontginning van het gebied, het was allemaal gebaseerd op het aanwezige landschap en vormde er een geïntegreerd geheel mee. Inmiddels is Leeuwarden West de Middelzee ingegroeid. Door de veelheid aan plannen dreigt verdere versnippering waarin samenhang ontbreekt. Met de komst van

ca.2005

De Haak ligt er een kans regie te voeren op de ruimtelijke ontwikkelingen van de stad, het landschap en de dorpen middels Gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland.

ca.2030 ?

bron:

Atelier Fryslân werkplaats voor ruimtelijke kwaliteit

2.2 ONTWIKKELING STADSRANDEN

huidige stadsranden

stadsranden in Nieuw Stroomland

Ontwikkeling stadsranden

De stadsranden buiten de singel kenmerken zich door een compacte stadsuitleg die voor langere tijd werd bepaald door heldere infrastructuurlijnen als fysieke grenzen. Met de ontwikkeling van de Zuidlanden en HempensTeerns wordt zichtbaar dat de stad meer het landschap omarmd. De stadsrand krijgt vele gezichten, het is een aaneenschakeling van (stads)landschappen waar stedelijke, waterrijke en landschappelijke stadsfronten elkaar zullen gaan afwisselen. Dit biedt inspiratie voor de nieuwste stadsrand Nieuw Stroomland.

2.3 GRIJS RAAMWERK: RINGEN EN RADIALEN

Verkeersstructuur Leeuwarden: ringen en radialen

In het gemeentelijk verkeers- en vervoersplan bestaat de autostructuur van de stad uit drie ringen, te weten een externe verdeelring, een stadsring en een binnenring. De invalswegen en radialen vormen de verbindingen tussen deze ringen. De Haak en Noordwesttangent bieden de mogelijkheid om het verkeer extern te verdelen.

De jaarringen van Leeuwarden

Ruimtelijk hebben de stadsring en de binnenring een grote betekenis voor Leeuwarden als 'jaarringen'. Jaarringen zijn groeiringen, ze maken de groeistappen van Leeuwarden zichtbaar als de groeiringen van een boom.

Ook het Van Harinxmakanaal en de Bonkevaart vormen samen een jaarring. De jongste jaarring bestaat uit het Leeuwarder Bos en de groen- en waterranden van de Zuiderburen. Het is voor een stad van groot belang de verschillende ontwikkelingsstappen zichtbaar en beleefbaar te maken en houden. Dit belang neemt toe naarmate een stad groeit en complexere vormen aanneemt. Duidelijke jaarringen vergemakkelijken de oriëntatie en de herkenning buiten en binnen de stad. Hiermee neemt de ervaring van kwaliteit toe. Jaarringen zijn grijze, groene en blauwe structuren waarachter de verschillende ontwikkelingsperiodes van stad zich aftekenen.

De jongste jaarring van Leeuwarden is nog niet af. De nieuwe stadsrand Nieuw Stroomland is een belangrijke schakel in deze structuur. Hier kan de nieuwste ontwikkelingsstap zich af gaan tekenen. Ze maakt - mits opnieuw als land-

schappelijke rand uitgewerkt - de stad voor lange tijd af, en versterkt het imago van Leeuwarden vanaf de Haak en vanuit het landschap. Deze stadsrand vraagt om een stevige regie waardoor de stad een nieuwe voorkant krijgt. De jaarringen van Leeuwarden zijn naast de hoogbouw in het stationsgebied en de Oldehove de belangrijkste stadsikonen van Leeuwarden. Ze bieden kans om het gevoel te versterken 'hier ben ik in Leeuwarden'. Zowel langs de nieuwe stadsrand als langs het Van Harinxmakanaal liggen kansen om aansprekende stadsfronten te creëren, die de jaarringen als ikonen versterken: waterfronten, landschappelijke fronten en natuurlijk gebouwde fronten.

Radialen: de stadsentrees

Iedere radiaal, oftewel invalsweg de stad in en uit wordt groen uitgewerkt. Leeuwarden heeft daarmee zes groene stadsentrees. Elke invalsweg krijgt een eigen groenprofiel met een eigen programma en een eigen herkenbaarheid. Het groen versterkt de kwaliteit van Leeuwarden als geheel. De eigen identiteit van elke entree versterkt de oriëntatie in de stad, maar ook naar buiten toe. De entree Werpsterhoek krijgt door de koppeling met een voorstadstation/ transferium en het downgraden van het oude snelwegtracé extra ontwikkelingsruimte om uit te groeien tot een nieuwe knoop die zowel voor de stad als de regio een belangrijke functie zal krijgen: het wordt een kruispunt van stad en land.

boven:
Verkeersstructuur Leeuwarden: ringen en radialen
midden:
Jaarringen Leeuwarden: de belangrijkste stadsikonen

Verkeersstructuur Leeuwarden: ringen en radialen
Jaarringen Leeuwarden: de belangrijkste stadsikonen
1. Bolwerken
2. Stadsring

3. Water Van Harinxmakanaal, Bonkevaart, Groene ster
4. Leeuwarder Bos en Zuiderburen
5. Nieuw Stroomland: landschappelijke stadsrand Nieuw Stroomland

IMPRESSIE RINGEN EN RADIALEN

*foto boven: Stadsring
foto onder: Van Harinxmakanaal*

foto rechtsboven: Binnenring

GROEN-BLAUW-GRIJS RAAMWERK

Netwerk van verbindingen

Leeuwarden werkt aan een fijnmazig netwerk van verbindingen voor het langzaam verkeer. Het netwerk maakt fietstochten en wandelingen van verschillende lengte mogelijk. Het gaat om ommetjes en om verbindingen tussen treinstations en bushaltes. De fijnmazigheid is van belang om meerdere routes en verbindingen mogelijk te maken voor bewoners en bezoekers. Een kwaliteitsnetwerk voor het langzaam verkeer stimuleert het gebruik van de fiets en maakt de mensen sneller de auto zullen laten staan. Goede, veilige en aantrekkelijke verbindingen naar het station, bushaltes, werk- en recreatie- en woonomgeving versterken deze doelstelling.

kaart
bestaande en nieuwe verbindingen

kaart
netwerk van bestaande en nieuwe routes

2.4 GROEN RAAMWERK

groenkaart Leeuwarden

Groen raamwerk: versterken van de groenkaart van Leeuwarden

Leeuwarden heeft een helder groenbeleid, gebundeld in de 'Groenkaart Leeuwarden'. De 'Groenkaart Leeuwarden' is een visiedocument dat op hoofdlijnen inzicht geeft in de situatie van de groene openbare ruimte. De 'Groenkaart Leeuwarden' laat de groene hoofdstructuur in en om de stad zien, hoe deze aanhaakt bij andere stedelijke structuren en wordt aangevuld met gewenste uitbreidingen en/of veranderingen. Uitspraken worden gedaan over de kwaliteit, kwantiteit en de betekenis van het groen in de stad.

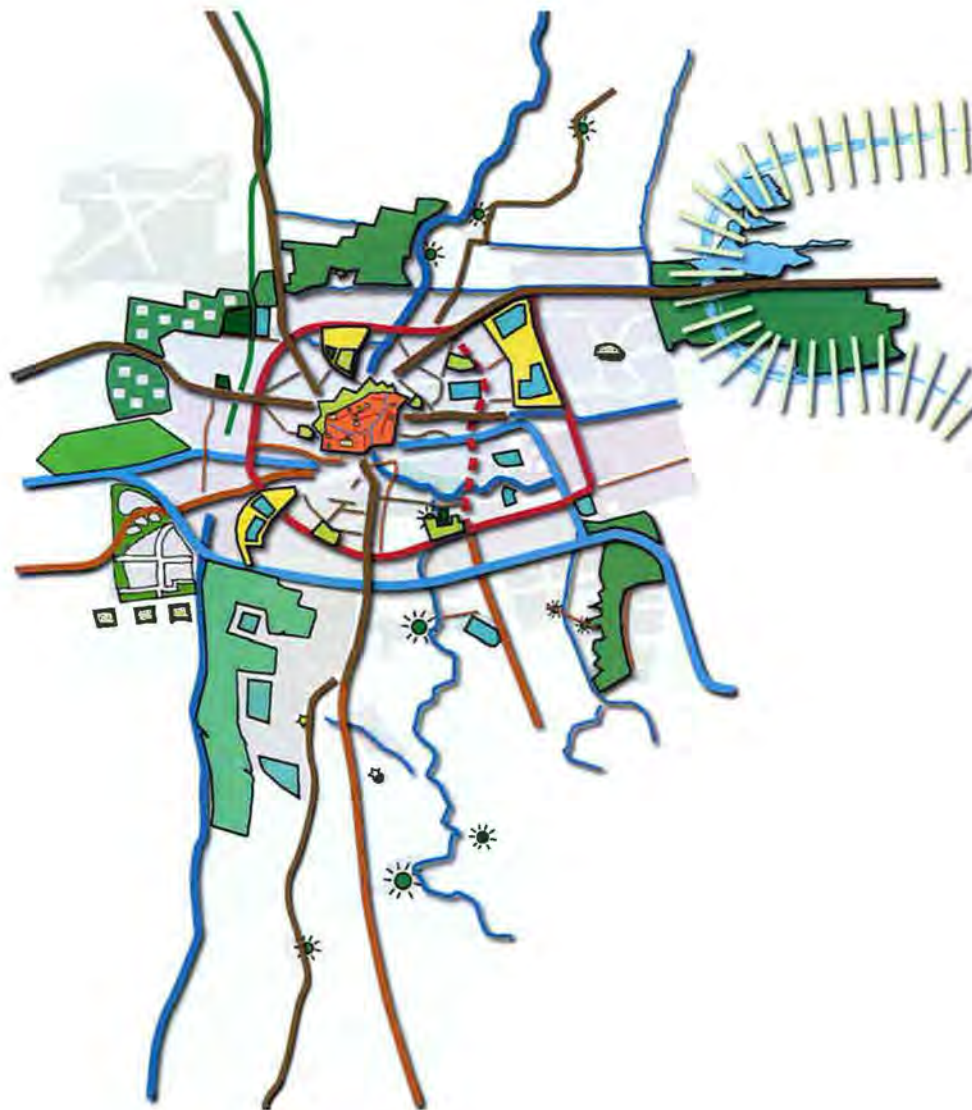
Nieuwe groenstructuren in Nieuw Stroomland zijn van substantiële betekenis voor de stad. Er wordt gedacht aan twee grote groenstructuren die in maat en schaal overeenkomen met Het Leeuwarder Bos en de grote en kleine wielen. Dit zijn het Zvettepark en de Schenkensheg. Deze twee grote samenhangende gebieden completeren de groenkaart van Leeuwarden als parkgebieden aan de zuidwest en westzijde van de stad. Met de komst van de nieuwe woonwijk De Zuidlanden (6500 woningen en voorzieningen) en met alle nieuwe ontwikkelingen in Nieuw Stroomland zal de recreatieve druk op het gebied aanzienlijk toenemen. De parken zullen daarom gestaag kunnen groeien in waarde. De eerste jaren kunnen de landbouw en duurzame experimenten een belangrijke rol spelen in de transformatie van de parkgebieden, waarbij vernatting, recreatief medegebruik en toegankelijkheid mogelijk worden gemaakt. Belangrijk is ook de functie als stapsteen

GROEN RAAMWERK

naar het buitengebied, gedacht kan worden aan weidevogelgebieden, natuurontwikkeling en waterberging.

De Schenkenscheg en het Zwettpark krijgen een stevige rol. Hier kan in samenwerking met de landbouw een onderscheidend programma worden ontwikkeld. Elk park van Leeuwarden heeft een eigen karakter, zo ook de Schenkenscheg en het Zwettpark. We zetten voor deze twee parken in op water. De Schenkenscheg als zomerpolder, experimenteel gebied en recreatieve brug tussen stad en land, waar de continuïteit van de lange lijnen langs de oevers/kanaalzone gekoesterd worden. Het Zwettpark als groot weidepark, waar de Zwette als oude lijn wordt gerespecteerd, maar waar een nieuw open parklandschap kan groeien, bereikbaar voor fiets en voetganger op vijf minuten van de stad. Goede en korte verbindingen met de stad en het ommeland. De grote parken van Nieuw Stroomland zijn niet zichtbaar vanaf de stadsentrees. Daarom is het belangrijk dat deze zichtbaar zijn vanaf de Haak.

Ontwikkelingen en te ondersteunen uitvoeringsinitiatieven in de parken van Nieuw Stroomland dienen passend te zijn binnen de 'Groenkaart Leeuwarden' en bij te dragen aan de uitvoering van beleid. Resultaten zullen worden bereikt door op meerdere schaalniveaus af te stemmen tussen belanghebbenden, spraakmakers, sleutelfiguren, stadsbestuur en provincie.

groenkaart Leeuwarden met casco Nieuw Stroomland

2.5 BLAUW RAAMWERK

De naam van "Nieuw Stroomland" roept al een sterke associatie met het beleven van water. De inrichting moet dit waar maken. We onderscheiden gebieden met boezempeil en gebieden met polderpeil.

Boven de boezem

Water is een zeer belangrijke drager voor Nieuw Stroomland. Het waterbeheer in Friesland is goed op orde. Toch is het goed om bij de inrichting van een gebied te denken aan maatregelen die het nog veiliger maken. Een van deze maatregelen is het boven de boezem bouwen. Gebied dat voldoende hoog boven de boezem gebouwd is, kan niet meer overstromen en hoeft bovendien niet bemalen te worden. Overigens ligt het grootste deel van het bebouwde gebied in Fryslân van oudsher boven de boezem. Het boven boezempeil leggen van gebieden en het op boezempeil brengen van water heeft meer voordelen. De strategie is in ontwikkelingsgebieden de gronden en doorgaande Infra licht ophogen (afhankelijk van situatie 30 tot 50 cm). Voordelen van het uitbreiden van de Friese Boezem:

- Door uitbreiding van de Friese Boezem kan er meer water geborgen worden worden. Piekwaterstanden in extreme situaties worden hierdoor lager.
- Uitbreiding van de boezem is beleidsmatig (PS- besluit Vasthouden, Bergen en Afvoeren) altijd gewenst.
- Aansluiting van bestaand gebied op de Friese boezem betekent dat dit niet meer bemalen hoeft te worden. Dit is, al zij het gering, energiebesparing.
- Resultaat is een robuuster watersysteem
- Boezempeil is doorgaand water (Friese Boezempeil),

bleidt meer toegankelijkheid en dus recreatief interessanter

- Minder beheerkosten, uitsparen gemakkosten
- Betere doorstroming
- Boezempeil biedt meer potentie voor natuurlijke inrichting en een robuust ecologisch systeem

Polderpeil

Zwettepark: Langs de Zwette is een lagere groen-blauwe zone opgenomen. De waterbelevens kan hier aandacht krijgen door een groene inrichting van het Newtonpark +, een groen recreatieve zone langs het van Harinxmakanaal richting Zuiderburen en door langs het van Harinxmakanaal bij het toekomstige geplande Newtonpark III voor een groen/ blauwe recreatieve verbinding te zorgen. Zo kan de Zwette verbonden worden met de groene invulling van de polder ten westen van Schenkenschans. Leeuwarden vormt hierdoor minder een obstakel voor recreanten met als bijvoorbeeld de fietsroute via Deinum, langs het van Harinxmakanaal, via Hempens naar Warstiens en verder.

In het zuidwesten van het plangebied, nabij het station en de plantage ligt een lager gelegen gebied. Gezien de huidige maaiveldhoogte is dit gebied minder geschikt voor een harde stedelijke ontwikkeling. Overwogen kan worden dit gebied een meer groen karakter te geven door de landbouwfunctie te behouden, de randen in te richten voor "Lommerrijk werken" (bv Alterra gebouw- Wageningen/ vHall Leeuwarden) of hier een natte zone te creëren (vijver, riet, gras). Aan de oostelijke kant van de huidige invalsweg ligt ten zuiden van het Alddijp ook nog een kleine maar

opvallende laagte in het maaiveld, die aangesloten op het Alddijp een mooie waterpartij zou kunnen vormen.

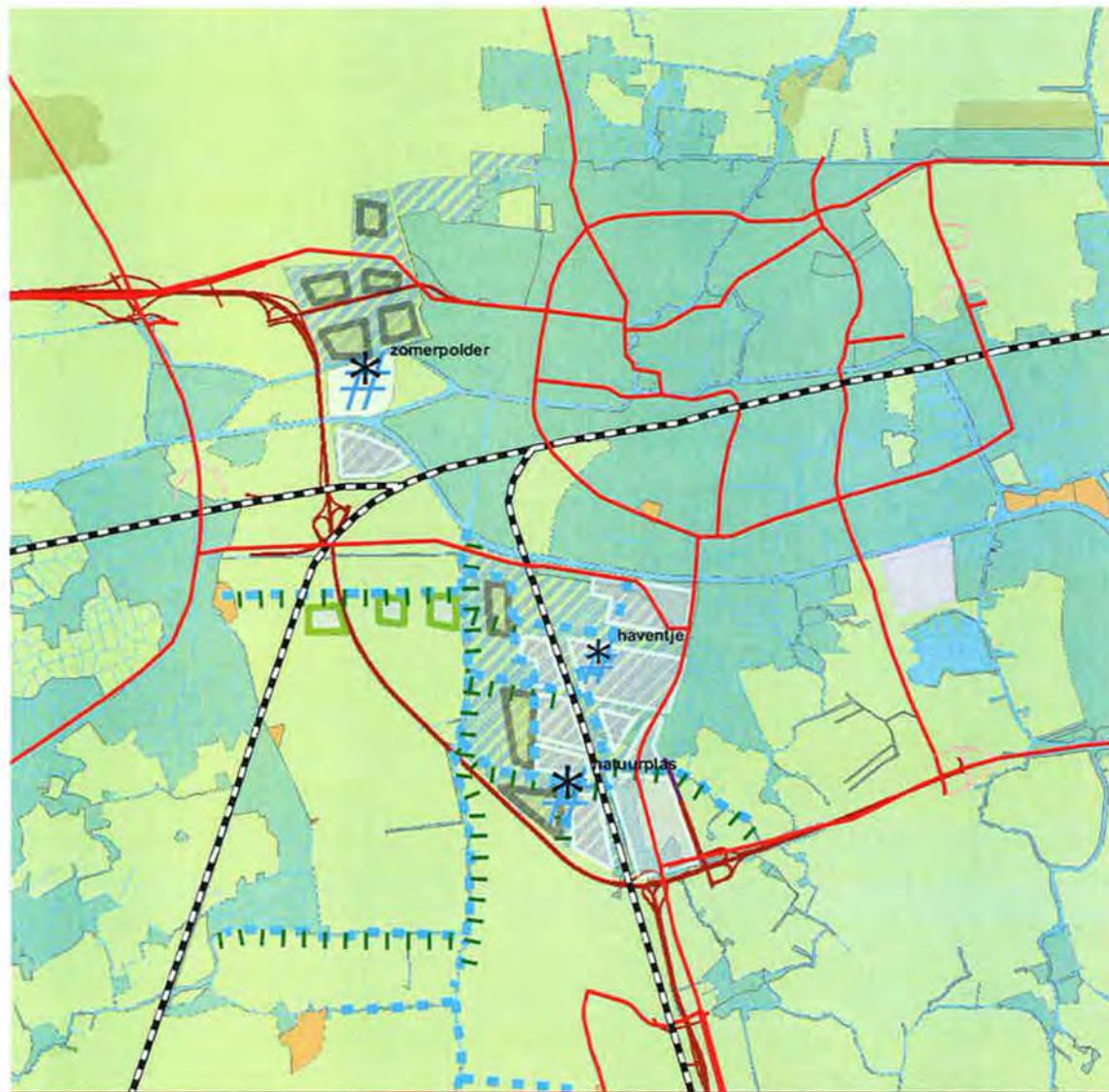
Schenkenscheg

Het polderje tussen Ritzumazijl en de voormalige vuilstort Schenkenschans is nu nog een opvallend open en groen en behoorlijk nat gebied, waarbij voor de ontwatering nog een duidelijke greppelstructuur aanwezig is. Dit gebied trekt dan ook veel (weide) vogels. Op de globale plankaart staat voor dit gebied een recreatieve functie gepland. Overwogen kan worden dit gebied niet voor intensieve recreatie in te richten maar in plaats daarvan het huidige karakter zoveel mogelijk te bewaren. Door het gebied alleen zomers te laten bemalen (zomerpolder) kan het huidige natte karakter versterkt worden. Zomerpolders staan elke winter onder water. De bergingscapaciteit van deze gebieden is daarmee wel kleiner dan die van bergingsgebieden die alleen bij rood worden ingezet. Een voordeel van zomerpolders t.o.v. bergingsgebieden is dat de waterberging gegarandeerd is en dat winterinundaties ook ecologische voordelen bieden.

De Haak zal hier grotendeels beneden het maaiveld liggen in verband met het nieuwe aquaduct onder het van Harinxmakanaal en zal dus minder zichtbaar zijn. De kruising van de Haak met het Zijlsterak vraagt om nadere aandacht. Een verder uitgewerkt waterplan is essentieel als basisgrondslag voor de keten van duurzaamheid en het casco. Het water is een belangrijke start van vele duurzame kansen. Hierbij is de samenwerking met waterpartijen van belang.

THEMAKAART KANSEN EN RANDVOORWAARDEN

Legend

Water

- label**
- haventje Zuidland
 - potentie voor natuurplas km natuurlijke laagte
 - potentie voor zomerpolder (plas dras)

waterlijnen

- beschrijvi**
- natuurvriendelijke inrichting
 - bestaande en nieuwe vaarten
- ontwikkelingsgebieden**
- <all other values>
- Id**
- op hoogte + 0,5 m NAP brengen
 - selectief ophogen
 - agrivillage

pellenkaart_nieuw_stroomland

opm_stroom

- potentie voor boezempell
- potentie voor zomerpolder (zomers bemalen)
- Boezemwateren_lijnen
- Boezemwateren_vlak
- Boezemmeren

0 540 1.080 1.620 m

- Boezempell
- Gestuwd
- Zomerpolder
- Bemalen
- Anders
- Onbekend

Waterkaart
kansen en randvoorwaarden watersysteem.
Bron: provincie Fryslân

CASCO NIEUW STROOMLAND

CASCOBENADERING

CASCO NIEUW STROOMLAND

VOORBEELDUITWERKING CASCO IN 9 DEELGEBIEDEN

HOOFDSTUK 3

3 CASCO NIEUW STROOMLAND

3.1 Casco-benadering

In Nieuw Stroomland bestaat er nog onzekerheid over het uiteindelijk te realiseren programma en wordt grote waarde gehecht aan een robuust plan waarin nog een grote mate van flexibiliteit mogelijk is. Daarom is de "casco-benadering" gekozen. Een gemeenschappelijke gedragen visie is onmisbaar om bij een complexe stadsontwikkeling niet ten onder te gaan aan de terreur van kleine en ad hoc beslissingen. Elke beslissing zou moeten bijdragen aan de visie als totaal.

Dit houdt in dat de essentiële dingen worden vastgelegd, en dat de uitwerking later kan worden ingevuld. Voor het Masterplan is dit casco het frame, het structurerend raamwerk waaraan de planontwikkeling kan worden opgehangen. Daarom geen gefixeerde stadsrand en geen definitief eindbeeld. Er zijn multifunctionele gebieden, die opgeteld bijdragen aan de kwaliteit van Nieuw Stroomland als geheel. Deze bouwsteen omvat een eerste aanzet voor het casco. In het masterplan kan het stadscasco verder worden uitgewerkt.

Het casco biedt een ruimtelijke strategie:

- voor een toekomstbestendig raamwerk, stevig genoeg om gedurende een lange periode sturend te zijn, flexibel genoeg om nieuwe kansen en inzichten op te vangen;
- waarin voor functies, zoals landbouw en natuur, maar ook voor marktinitiatieven de maximaal mogelijke ruimtelijke flexibiliteit wordt ingebouwd;
- waarin een ruimtelijke koppeling wordt gezocht voor functies die elkaar versterken en een ruimtelijke ontkop-

pling wordt gezocht voor functies die elkaar frustreren in ontwikkelingstempo;

- waarin zoveel mogelijk samenhang wordt gezocht tussen functies die gebaat zijn bij een lage ruimtelijke dynamiek, zoals bijvoorbeeld water en waterzuivering, zodat deze samen sterk kunnen komen te staan.

Nieuw Stroomland is een versnipperd gebied. Omdat het plangebied van Nieuw Stroomland wordt opgedeeld door spoorlijnen, het Van Harinxmakanaal, infrastructuur en vaarten is er een grotere kans op verrommeling.

Er is een robuust raamwerk noodzakelijk om de kwaliteit van het landschap van de Middelzee, de kwaliteit van het 'oude' land, de verbinding met de stad en nieuwe programma's, groengebieden en duurzame initiatieven te verbinden en integreren.

Nieuw Stroomland zal nooit als een groot samenhangend gebied worden ervaren. Daarom kiezen we voor radiale verbindingen met de stad en het ommeland. In het casco benoemen we substantiële gebieden waar wel samenhang is. Deze kunnen worden vertaald naar het masterplan en de structuurvisie.

Casco's elders als voorbeeld

Bekende voorbeelden van benaderingen met een ruimtelijk casco zijn de plannen voor Hemboens en Teerns en het project Meerstad. In Meerstad is een structurerend raamwerk aangehouden van de bestaande wegen door het gebied (de linten waarlangs Harkstede en Engelbert en Middelbert zijn gelegen), het aan te leggen meer van 600ha en de aan te leggen natuurgebieden van 800ha.

De resterende gebieden bevatten het programma. Tussen deze programmagebieden zijn meer wijzigingen mogelijk dan in het structurerend raamwerk.

Het casco voor Nieuw Stroomland is opgebouwd uit:

-het Zwettpark en de vaarten naar de dorpen

Het Zwettpark is een van de twee grote nieuwe parkgebieden van Leeuwarden. In het casco transformeert dit gebied tot een extensief weidepark in directe nabijheid van de stad, met weide en/of rietlandschap. Water is een belangrijk aanknopingspunt en is multifunctioneel (recreatie, waterberging en zuivering, natuur, etc.). Dorpen kunnen aankoppelen. De Zwette wordt als oude lijn gerespecteerd en fungeert als waterscheiding tussen stads- en landschapsprogramma's. Hier is ruimte voor experimenten op het gebied van water en natuur. Het Zwettpark bepaalt het snelwegpanorama van de Haak.

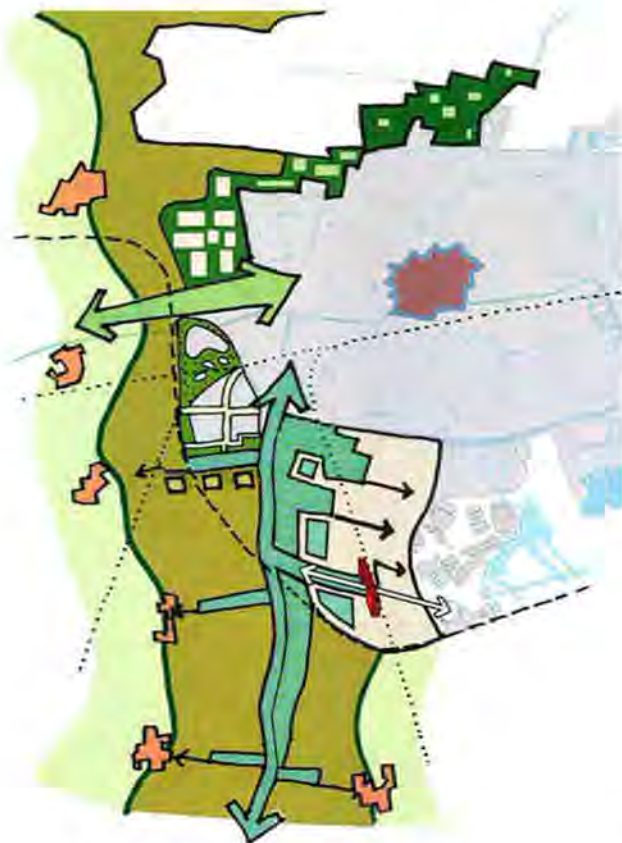
-de Schenkenscheg als recreatieve brug tussen stad&land, in Leeuwarden west.

De Schenkenscheg is het tweede grote nieuwe parkgebied van Leeuwarden. Ze fungeert in het casco als recreatief landschappelijke "brug" tussen stad en buitengebied. De lange lijnen van stad naar land en vice versa zijn een belangrijke kernkwaliteit. Hier is ruimte voor experimenten op het gebied van water, cultuur en wonen.

-de landbouwenclave Dairy Valley in de voormalige Middelzee en haar 'respectzone'

Met de respectzone wordt een gebied van minimaal 300 meter bedoeld langs de Hegedyk, waardoor de Middelzee

CASCO NIEUW STROOMLAND

als polder van Noord naar zuid beleefbaar blijft. Hier kan de innovatieve landbouw zich voor lange termijn duurzaam ontwikkelen.

-de dorpen aan de Middellzee langs Hegedyk en Brédyk. Het casco biedt een ontwikkelingsperspectief voor dorpen

langs de Hegedyk en Brédyk. De dorpen staan via de Middellzee in relatie met het Zwetepark en de Schenkensheg. Ligging op kwelderrug benutten voor groeikansen.

-de campuserven Dairy Village met o.a. Ny Bosma Zathe als trekker

Het betreft aan Dairy Valley, onderwijs en onderzoek gerelateerde bedrijvigheid en voorzieningen. Landschappelijk front met passende landelijke uitstraling. Hier is ruimte voor experimenten op het gebied van landbouw, landschap, energie en educatie. De campuserven zijn zichtbaar vanaf de Haak.

(zie voor inpassingsadviezen provinciaal advies en werkboek 'De Nije Pleats').

-de stationsomgeving Nieuw Stroomland als knooppunt en venster op het landschap

Het station is de meest zichtbare en meest representatieve plek van Nieuw Stroomland. De stationslokatie als knooppunt fungeert ruimtelijk als venster op het landschap. Verbindingen over of onder het spoor zorgen voor verknoping met de Zuidlanden. Ruimte voor park&drive, Het station is gekoppeld aan keten van duurzaamheid aan de waterkant van de Zwette. Doe hier de komende jaren nog niks definitiefs, maar stel het gebied open voor tijdelijke functies. Rond en op het station is ruimte voor grote mensenstromen en experimenten op het gebied van water, duurzaam vervoer en openbaar vervoer.

-de afronding van Newtonpark +

Het betreft hier afronding van huidige programma's, voorzien van een landschappelijke rand met recreatieve doordering. Hier liggen kansen voor duurzaamheidsimpulsen in de bestaande en nieuwe bedrijvenomgeving.

-de Plantage Nieuw Stroomland als stedelijk ontwikkelingsgebied

In het casco is dit stedelijk ontwikkelingsgebied aangetakt aan het Zwetepark met een drietal kraamkamers voor duurzaamheid. Deze bieden ruimte aan verschillende soorten experimenten. Ze zijn toegankelijk vanaf het station, vanuit het Zwetepark, de Plantage en de Zuidlanden. Ze zijn zichtbaar vanaf de Haak.

- de Groene Poort van Leeuwarden; lommerrijk, multifunctioneel gebied

In het casco wordt ruimtelijk en functioneel aansluiting gezocht bij het Leeuwarder bos (groene zoom in Noord). Stadsontwikkeling vindt hier plaats met ruimte voor experimenten, waarbij de energiecomponent en een innovatieve bijdrage aan het groen-blauwe netwerk leidend zijn.

-water- weg en langzaamverkeersverbindingen tussen De Zuidlanden en Nieuw Stroomland

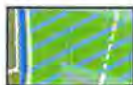
Reservering van ruimte voor verbindingen tussen De Zuidlanden en Nieuw Stroomland, voor het water, het groen en de infrastructuur. Het station is het belangrijkste knooppunt.

-het netwerk van langzaamverkeersverbindingen van Nieuw Stroomland

Elke stadsentree van Leeuwarden heeft een eigen karakter. Hiermee worden de stadsentrees herkenbare visitekaartjes van de stad. De verbindingen in het netwerk van langzaamverkeer bieden misschien wel de meeste kansen als het gaat om de ruimtelijke kwaliteit. Lopend, varend en fietsend worden stad en land langzaam en dus bewust beleefd.

LEGENDA CASCO NIEUW STROOMLAND

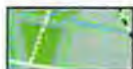
DEELGEBIEDEN CASCO

Zwettepark en de vaarten naar de dorpen.

de stationsomgeving Nieuw Stroomland als belangrijkste icoon van Nieuw Stroomland

Plantage Stroomland als stedelijk ontwikkelingsgebied

Landbouwenclave Dairy Valley in de voormalige Middelzee en haar 'respectzone'

Cmpuserven Dairy Village met o.a. Ny Bosma Zathe als trekker

Afronding van Newtonpark, Newtonpark +

Schenkenscheg als recreatieve brug tussen stad&land in Leeuwarden west

de Groene Poort van Leeuwarden, lommerrijk, multifunctioneel gebied on aalsuïting op Leeuwarder Bos

dorpen aan de Middelzee langs Hegedyk en Brédyk.

BESTAAND

bestaande stad

radialen

parken en groenstructuren

water

LV-netwerk

NIEUW

grens Nieuw Stroomland

Haaktracé

parken en groenstructuren

water

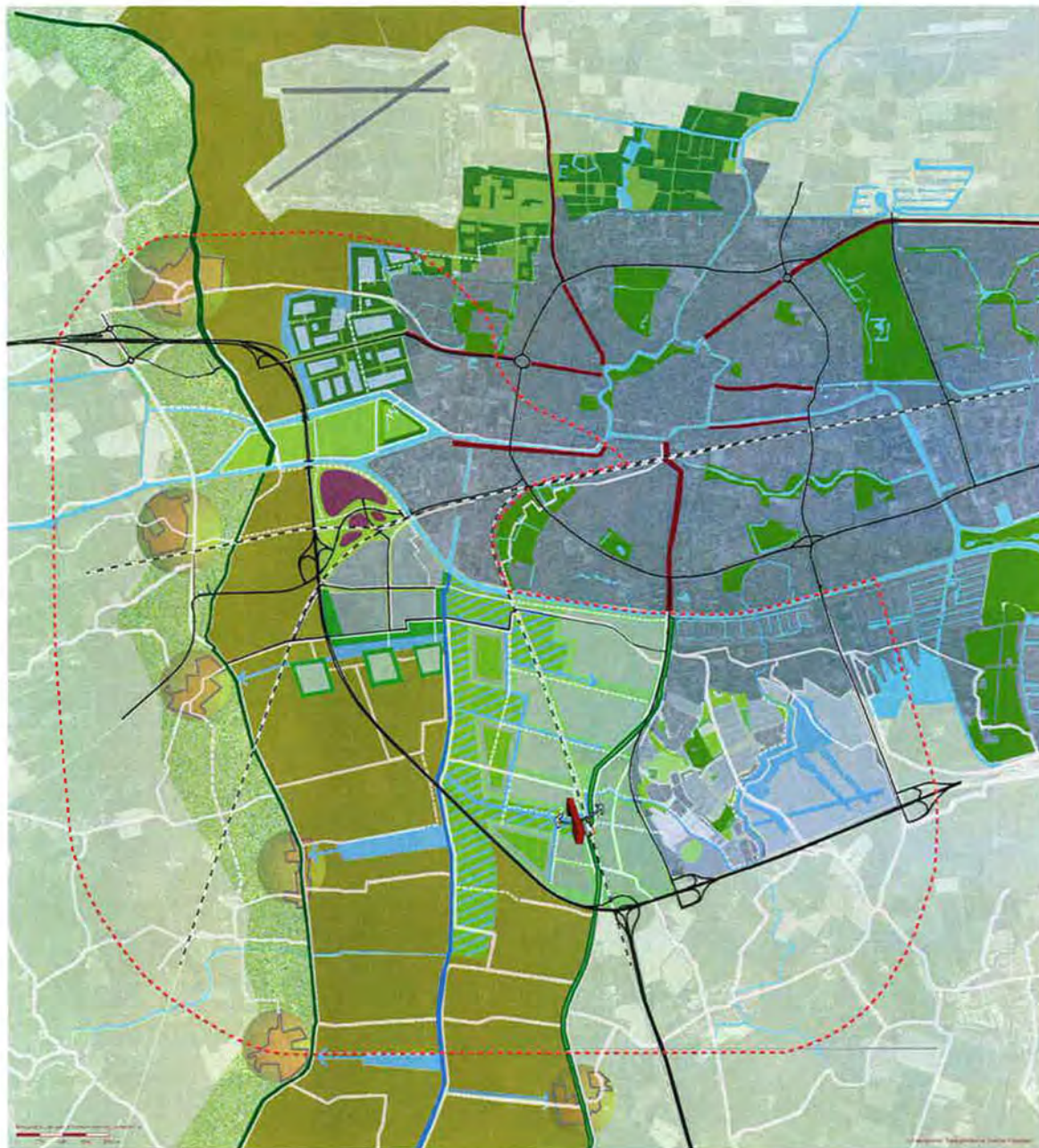

LV-netwerk

verbinding nader uit te werken

VOORBEELDUITWERKING CASCO NIEUW STROOMLAND

DEELGEBIED 1

DORPEN MIDDELZEE

Het casco biedt een ontwikkelingsperspectief voor dorpen aan de Middelzee langs de Hegedyk en Brédyk. De dorpen staan vic de Middelzee in realtie met het Zwetepark en de Schenkenscheg. Ligging op kwelderrug benutten voor groeikansen.

Sfeer/beeld/karakteristiek

- Ongeschonden dorpen
- Dorps is geen grote stedelijke uitbreiding maar kleine korrel
- Koppeling aan Hegedyk
- Groene eilanden in open landschap
- Informele routes over de kwelderwal

Uitgangspunten en Randvoorwaarden

- Dorpschaal, kleine korrel is uitgangspunt bij nieuwe initiatieven
- Respecteer afstand tussen de dorpen
- Opvaarten naar dorp boezemniveau herstellen
- Versterk informele routes LV netwerk

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- Boezemwater vergroten (beperkt)
- Recreatie nabij de stad, dorpenroute

VOORBEELD UITWERKING

REFERENTIE DORPEN MIDDELZEE

foto: informele route Deinum elfstedenroeimarathon

foto boven: Boazum

foto midden: Boksum op afstand

foto onder: Deinum op afstand

ONTWIKKELINGSPERSPECTIEF VOOR DE DORPEN

Analyse

De dorpen op de kwelderwal zijn op min of meer regelmatige afstand los van elkaar gelegen. Ze zijn herkenbaar door de concentratie bebouwde objecten, geboomte en vrijwel consequent steekt er een kerktoeren als baken bovenuit. Deze identiteit is zeer herkenbaar en typerend voor het kleigebied waar dorpen, veelal gebonden aan kreekruggen of kwelderwallen, als groene eilanden in de open ruimte zijn gelegen.

Dorpse en stadse schaal

Juist deze kwetsbare karakteristiek zo in de nabijheid van stedelijke ontwikkelingsgebieden kan niet voldoende gekoesterd worden. We bepleiten ontwikkelingen die de kernkwaliteiten van de dorpen versterken en vermeerderen. Het dorpse karakter in groot contrast met de stedelijk ontwikkelingen op steenworp afstand.

Een zeer geleidelijk groei met het Dorps DNA als basis sluit aan bij de groei-processen van de afgelopen decennia. Een groene afronding zou altijd onderdeel van deze geleidelijk groei moeten zijn. Deinum en Marssum hebben door eerdere groei al wat meer body maar ook juist hier is het van belang de oriëntatie op de kerktoeren te houden en evenwichtig rond de kern te ontwikkelen. Bij enige groei van Deinum door het weghalen van het weglichaam is een goede hechting aan het dorp het middel om kwaliteit toe te voegen. Elementen als een nieuwe dorpsvaart, typisch dorpse erven ed. zouden kunnen bijdragen om het dorpse dorps te houden. De dorpen worden via een transparante groene lijn van het Hegedyksterpaed verbonden. Het Hegedyksterpaed is uniek doordat ze de fietser en voet-

ganger langs de oude Middelsee voert.

Bijzondere initiatieven zouden qua schaal en maat op de juiste plek gesitueerd moeten worden. Zo kan het ecodorp meer betekenen voor Nieuw Stroomland als het als dorp op bijzondere wijze in het nieuwe stadsweefsel komt te liggen. Het ecodorp bij of aan een historisch dorp als Jellum of Marssum doet afbreuk aan het oude en aan het nieuwe dorp. Het ecodorp kan een bijzonder moment opleveren binnen Nieuw Stroomland. Geef daarom dit dorp en vergelijkbare initiatieven voldoende ruimte binnen het casco en voeg die initiatieven samen die elkaar versterken. Voorkom het aan elkaar groeien van de dorpen onderling en het aan elkaar groeien van de dorpen en de stad.

Typysk Frysk

Het doorontwikkelen van de Friese typologie voor bestaande en nieuwe bouwvormen komt voort uit de behoefte aan identiteit en kwaliteit. Historische gebouwen met kwaliteit die men daarbij als inspiratiebron, waarbij het doel is verder te gaan en de historische vormtaal te innoveren. Uitgangspunt zou kunnen zijn: bouw door op wat er is en ontwikkel een nieuwe Fries-eigen typologie vanuit de lokaliteit. Belangrijk is het onderscheid in een "dorpse" en "stadse schaal". De dorpen langs de Hegedyk vragen om een dorpse schaal. De Kunstwerken van de Haak vragen om een meer landelijke schaal. Binnen de Haak zijn gebieden te onderscheiden met een meer landelijke schaal (Zwetepark) en een meer stadse schaal (stationsgebied).

foto boven
nieuwe landgoederen, bron atelier Fryslân
foto onder
typysk Frysk, bron: TWA architecten

RESPECTZONE MIDDELZEE

Respectzone Middelzee

Tussen stad en dorpen ligt de Middelzee. De basis van Leeuwarden-West is eeuwenoud. De Middelzee is een unieke landschappelijke structuur op nationale schaal die van groot belang is voor de huidige verschijningsvorm van Fryslân. Van oudsher is de Middelzee een open gebied in sterk contrast met de beplante en bewoonde oeverwallen aan weerszijden. Nieuwe stadsprogramma's maken hun opwachting. Er is ruimte nodig om Nieuw Stroomland te ontwikkelen en er is ruimte nodig om de unieke ruimtelijke karakteristiek van het Middelzeegebied en de Hegedyk met de oude dorpen te kunnen blijven beleven. Daarom introduceren we een 'respectzone'. Met de respectzone wordt een gebied van minimaal 300 meter bedoeld langs de Hegedyk, waardoor de Middelzee als polder van Noord naar Zuid beleefbaar blijft. Hier liggen kansen voor duurzame landbouwprogramma's, die met respect voor de Middelzee kunnen doorontwikkelen, een bijdrage leveren aan de energievoorziening van de stad en functioneren als landschappelijke buffer tussen stad en dorpen.

DEELGEBIED 2

Zwettepark

Het Zwettepark en de vaarten naar de dorpen. Het Zwettepark is een van de twee grote nieuwe parkgebieden van Leeuwarden. In het casco transformeert dit gebied tot een extensief weidepark in directe nabijheid van de stad, met weide en/of rietlandschap. Water is een belangrijk aanknopingspunt en is multifunctioneel (recreatie, waterberging en zuivering, natuur, etc.). Dorpen kunnen aankoppelen. De Zwette wordt als oude lijn gerespecteerd en fungeert als waterscheiding tussen stads- en landschapsprogramma's. Hier is ruimte voor experimenten op het gebied van water en natuur. Het Zwettepark bepaalt het snelwegpanorama van de Haak.

ZWETTEPARK

Sfeer/beeld

- Ultieme schaatservaring (skeerler.schaatspark)
- Stadsweidepark
- Waterpark
- Recreatieve knooppunten
- Weidevogels
- Zondering van ruraal/landschappelijk (Zwette) naar parksetting (Plantage, Stationsomgeving)
- Dooradering informele routes
- Weide, natte graslanden, koeien

Randvoorwaarden

- Toegankelijk en bereikbaar voor Leeuwarden Zuid-West
- Doorwaadbaarheid parklandschap
- Waterberging, waterzuivering langs stedelijk gebied
- Autobereikbaarheid laag
- Geen marktinitiatieven, tenzij bijdrage aan landschap

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- Recreëren bij de stad zonder auto
- Watersysteem aanpassen op boezempeil

VOORBEELDUITWERKING

situatie

REFERENTIES ZWETTEPARK

foto: Zwettepark waterrecreatie

foto boven: schaatsers

foto midden: Zwette vaarroute

foto onder: Zwettepark kanovaren

foto boven: weidevogelbeheer

foto midden: rondleiding Zwettepark

foto onder: camping

DEELGEBIED 3

Station Nieuw Stroomland

De stationsomgeving Nieuw Stroomland als knooppunt en venster op het landschap.

Het station is de meest zichtbare en meest representatieve plek van Nieuw Stroomland. De stationslokatie als knooppunt fungeert ruimtelijk als venster op het landschap. Verbindingen over of onder het spoor zorgen voor verknoping met de Zuidlanden. Ruimte voor park&drive, Het station is gekoppeld aan keten van duurzaamheid aan de waterkant van de Zwette. Doe hier de komende jaren nog niks definitiefs, maar stel het gebied open voor tijdelijke functies. Rond en op het station is ruimte voor grote mensenstromen en experimenten op het gebied van water, duurzaam vervoer en openbaar vervoer.

STATION NIEUW STROOMLAND

Sfeer/beeld

- Vizier op Nieuw Stroomland vanaf De Haak
- Stille voorkant in contrast met dynamische flanken en achterland
- Brug tussen oost&west
- Zwetepark loopt door
- Publiekgericht programma (educatie,sport,museum)

Randvoorwaarden

- Knooppuntambitie ondersteunen met breed woon-werkprogramma (volume)
- Overstap/P&R stimulering
- Opstap/afstap wandel'ng/fiets/vaartocht op verfijnd LV-netwerk
- Transferpunt vervoersmodaliteiten stad&land (o.a. watertaxi)
- Bereikbaarheid optimaliseren

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- Icoon voor NS en Nieuw Stroomland
- Duurzaam vervoer
- Verkoop punt stroom (elektrische auto's)

situatie

REFERENTIES STATION NIEUW STROOMLAND

foto: stationsgebied met mix van publieke programma's

foto boven: station verankerd met waterstructuur

foto midden: station benutten voor publieke programma's

foto onder: station met brugfunctie over het spoor

DEELGEBIED 4

De Schenkenscheg

De Schenkenscheg is het tweede grote nieuwe parkgebied van Leeuwarden. Ze fungeert in het casco als recreatief landschappelijke "brug" tussen stad en buitengebied. De lange lijnen van stad naar land en vice versa zijn een belangrijke kernkwaliteit. Hier is ruimte voor experimenten op het gebied van water, cultuur en wonen.

SCHENKENSCHEG

Sfeer/beeld/karakteristiek

- Ruimtegevoel
- Lange lijn stad-land behouden
- Experimentele woon & werkmilieus
- Woonboten
- Evenemententerrein op Schenkenschans
- Nat en groen weidelandschap (natuur)
- Lommerrijk gebied zichtbaar vanaf Harlingervaart, stad&land

Uitgangspunten en randvoorwaarden

- Continuïteit routes oost-west, lange lijnen
- Continuïteit kades
- Toegankelijkheid verbeteren door fijnmazig LV netwerk
- Landschap naar binnen halen, benut de dwarsdoorsnede van de verschillende landschapstypen en maak die ook expliciet zichtbaar bij verdere planontwikkeling.
- Continuïteit in doorgaande routes langs het water bewaren
- Deels voor de boezem leggen, mogelijkheden voor zomerpolder

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- Oase in bedrijvigheid
- Ruimte voor duurzame programma's
- Leegte als kwaliteit van ruimte en openheid voor de toekomst
- Vervult "brugfunctie" in relatie stad&land

VOORBEELDUITWERKING

situatie

REFERENTIES SCHENKENSCHEG

foto: Schenkenscheg als evenemententerrein

foto boven: experimenteel wonen

foto midden en onder: experimenteel wonen op het water

foto boven: continuïteitroutes

foto midden: recreatief medegebruik

foto onder: lange lijn langs het water

DEELGEBIED 5

DAIRY VILLAGE CAMPUSERVEN

De campuserven Dairy Village met o.a. Ny Bosma Zathe als trekker.

Het betreft aan Dairy Valley, onderwijs en onderzoek gerelateerde bedrijvigheid en voorzieningen. Uitgangspunt is een landschappelijk front met passende landelijke uitstraling. Hier is ruimte voor experimenten op het gebied van landbouw, landschap, energie en educatie. De campuserven zijn zichtbaar vanaf de Haak.

(zie voor inpassingsadviezen provinciaal advies en werkboek 'De Nije Pleats').

Sfeer/beeld

- Supererven (max 3 stuks)
- Cleane organisatie van elementen en objecten zichtbaar maken (in de melkveehouderij)
- Instituten in een reeks, front naar het landschap
- Familie van elkaar
- Samenhangende landschapstrip

Randvoorwaarden en uitgangspunten

- Voorkanten naar het landschap
- Doelen stellen aan kwalitatieve inrichting campuserven

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- Innovatie en kennisontwikkeling
- Bijproduct=energie
- Educatie

situatie

REFERENTIES CAMPUSERVEN

foto: agri-village met open front naar landschap

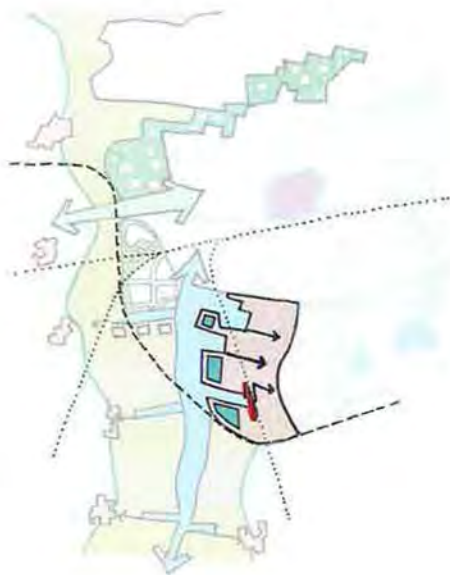

foto boven, midden en onder: duurzame energie

foto boven, midden en onder: agri-village met randkwaliteit in overgang met Newtonpark

DEELGEBIED 6

PLANTAGE NIEUW STROOMLAND

In het casco is Plantage Nieuw Stroomland als stedelijk ontwikkelingsgebied aangetakt aan het Zwetepark met een drietal kraamkamers voor duurzaamheid. Deze bieden ruimte aan verschillende soorten experimenten. Ze zijn toegankelijk vanaf het station, vanuit het Zwetepark, de Plantage en de Zuidlanden. Ze zijn zichtbaar vanaf de Haak.

Sfeer/beeld/karakteristiek

- Venster vanuit stad naar Zwette
- Mogelijkheid voor binnenhaven
- Stadsfront aan het Zwetepark
- Kraamkamers als erven met speciale functies
- Zwetepark verankert in stedelijk raamwerk Plantage

Uitgangspunten en Randvoorwaarden

- Kraamkamers in Plantage zijn A-lokaties voor duurzame ontwikkeling
- Bredyk als drager doorontwikkelen
- Robuuste verbindingen oost-west, spoorzone niet als grens
- Contrastrijke overgangen stad-land
- Waterverbinding oost-west (Zwetepark-Zuidlanden)

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- stad-land stedenbouw, omarming landschap in navolging van Zuidlanden

situatie

REFERENTIES PLANTAGE

foto: plantage blokwonen

foto boven, midden en onder: kadewonen

foto boven, midden en onder: waterfront

DEELGEBIED 7

DAIRY VALLEY

De landbouwenclave Dairy Valley in de voormalige Middelzee en haar 'respectzone'. Met de respectzone wordt een gebied van minimaal 300 meter bedoeld langs de Hegedyk, waardoor de Middelzee als polder van Noord naar zuid beleefbaar blijft. Hier kan de innovatieve landbouw zich voor lange termijn duurzaam ontwikkelen.

Sfeer/beeld/karakteristiek

- Landbouwenclave als drager van open landschapsbeeld van Middelzee nabij de stad

Uitgangspunten en Randvoorwaarden

- Respectzone als onderdeel stadsrandmanagement met innovatieve landbouw als drager
- kenniscentra en agro-experimenten gericht op innovatie duurzame landbouw clusteren

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- Ny Bosma Zathe vervult trekkersrol, icoon voor innovatie en verduurzaming landbouw
- Landbouw als duurzame energieproducent (biogas, windenergie, etc)

VOORBEELDUITWERKING

situatie

REFERENTIES DAIRY VALLEY

foto: stationsgebied met mix van publieke programma's

*foto boven: energieteelt
foto midden: inspectie proefvelden
foto onder: inzaaien van energiegewassen op
praktijkcentrum Ny Bosma Zathe*

DEELGEBIED 8

NEWTONPARK +

Het betreft hier afronding van huidige programma's, voorzien van een landschappelijke rand met recreatieve doordringing. Hier liggen kansen voor duurzaamheidsimpulsen in de bestaande en nieuwe bedrijvenomgeving.

Sfeer/beeld/karakteristiek

- Huidige plannen goed inpassen + goede, aantrekkelijke routes realiseren in en om Newtonpark.
- Hoogwaardige gebouwen
- Groene randen, Newtonpark wordt ook beleefd vanaf Schenkeschans, De Haak en Zwetepark

Uitgangspunten en Randvoorwaarden

- Bestaande routes LV netwerk goed inpassen
- Werkgebied als geheel aantrekkelijk maken: groen, blauw en rood moet in evenwicht zijn
- Zet in op kwaliteitsrand met bebouwing, "niet inpakken", ondersteun initiatieven van binnenuit.

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- Nog te ontwikkelen werklandschap ophogen en voor de boezem leggen.

VOORBEELDUITWERKING

situatie

OMGEVING NEWTONPARK

foto: Newtonpark volgelvlucht

DEELGEBIED 9

De Groen Poort

De Groene Poort van Leeuwarden is een lommerrijk en multifunctioneel gebied.

In het casco wordt ruimtelijk en functioneel aansluiting gezocht bij het Leeuwarder bos (groene zoom in Noord). Stadsontwikkeling vindt hier plaats met ruimte voor experimenten, waarbij de energiecomponent en een innovatieve bijdrage aan het groen-blauwe netwerk leidend zijn.

GROENE POORT

Sfeer/beeld/karakteristiek

- Kwalitatieve stadsentree, landschappelijk beeldmerk
- Lommerrijk gebied in aansluiting op Leeuwarder Bos
- Infra en programma's hoog en droog, groen raamwerk laag en nat
- Karakteristiek groene poort is atypisch maar dat is het Leeuwarder Bos ook
- Bestaande boerderijen transformeren in functie (stads-boerderij)

Uitgangspunten en Randvoorwaarden

- Programmaruimte (woon-werk) in evenwicht met groen raamwerk (natuur-recreatie) ivm kostendragers
- Water doortrekken tot sloepenroute, Dokkumer Ee en Schenkenscheg
- Programmakamers in groene setting biedt ook ruimte voor kleinschalige initiatieven die vragen om beschutting

Bijdrage aan keten van duurzaamheid

- Programma en routenetwerk hoog en droog, groen raamwerk laag en nat
- Duurzame bedrijvigheid en woonvormen
- Productief groen met nutsfuncties (waterberging, natuur, recreatie, imago setting)

VOORBEELDUITWERKING

situatie

REFERENTIES DAIRY VALLEY

foto: groene poort lommerrijk wonen

*foto boven: groene poort, lommerrijk werken
foto midden: groene poort lommerrijk recreëren
foto onder: groene poort bestaande boerderij*

STADSRANDMANAGEMENT

STADSRANDMANAGEMENT

STRATEGISCHE ZONES

RUIMTELIJKE REGIE DUURZAME PROGRAMMA'S

HOOFDSTUK 4

4 STADSRANDMANAGEMENT NIEUW STROOMLAND

4.1 Inleiding

De twee pijlers van de gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland zijn enerzijds de te realiseren ruimtelijke kernkwaliteiten van het gebied en anderzijds de keuze krachtig te investeren in duurzame energie en watertechnologie (Keten van Duurzaamheid). In de hoofdlijnennotitie wordt een hoge ambitie geformuleerd voor beide pijlers. Deze ambities moeten economisch haalbaar worden gemaakt. Dit vraagt om maatwerk. Er moeten instrumenten worden ontwikkeld, die het mogelijk maken de kwaliteit en duurzaamheid te ontwikkelen en tegelijkertijd initiatiefnemers op passende wijze te begeleiden. De komende jaren is het belangrijk om alle betrokkenen en vooral initiatiefnemers die hun nek uitsteken tot hun recht te laten komen en samen te bouwen aan Nieuw Stroomland.

Dit vraagt om bereidheid nieuwe wegen in te slaan om provinciale en gemeentelijke belangen te integreren en tot werkelijke innovatie en onverwachte oplossingen te komen. Dit vraagt creativiteit en een breed draagvlak bij maatschappelijke en marktpartijen. Dit moet worden georganiseerd.

Maar hoe doe je dit? Hoe bereik je het gewenste resultaat? Nieuw Stroomland bestaat uit tenminste twee grote deelprojecten, de aanleg van de Haak en de ontwikkeling van De Zuidlanden. Het raakt de landbouw en natuurdoelstellingen, het omhelst initiatieven van de betrokken overheden (ontwikkeling bedrijvenparken, herstructurering/transformatie bestaande werkgebieden, aanpassing dorpsranden, aanleg recreatieve routes etc.) en het kent een aantal lopende initiatieven vanuit de markt, waaraan naar

verwachting de komende jaren nog een groot aantal initiatieven zullen worden toegevoegd. Immers met de aanleg van de Haak en de nieuwe invalswegen wordt een groot gebied (verbeterd) ontsloten, waarmee een nieuw snelwegpanorama ontstaat met zichtlocaties, wat zeker allerlei investeringsinitiatieven met zich mee zal brengen. Kortom, de ontwikkeling van Nieuw Stroomland gaat gepaard met rijksbelangen, provinciale, gemeentelijke, lokale en commerciële belangen en zal ook door bijdragen van al deze partijen moeten worden gefinancierd.

Stadsrandmanagement

Daarom het voorstel hiervoor een stadsrandmanagement of stadsrandmanagementteam in het leven te roepen. Het stadsrandmanagement moet een zelfstandig opererend en creatief team zijn, een regieteam. De regie is in handen van provincie en gemeenten. Samen met initiatiefnemers (bedrijven, instellingen dorpen, bewoners, etc.) moeten creatieve oplossingen worden bedacht. Heel wezenlijk hierbij is dat provincie en gemeenten een gedeelde visie hebben. Het stadsrandmanagement coördineert de haalbaarheid, de mate van innovatie en duurzaamheid en zorgt voor borging van de ruimtelijke kwaliteit tot en met de uitvoering. Met de gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland willen we aantonen dat investeren in duurzaamheid niet ten koste hoeft te gaan van ruimtelijke kwaliteit, integendeel, de ruimtelijke kwaliteiten kan versterken. Dus de ontwikkeling van een mooie nieuwe stadsrand voor Leeuwarden, met aantrekkelijke nieuwe of vernieuwde woon- en werkgebieden, natuur, landbouw en een (snelweg)panorama vanaf de Haak die duurzaamheid uitstraalt. Dit alles met

respect voor de oude Middellzee en versterking van de oeverwallen met rode en groene functies.

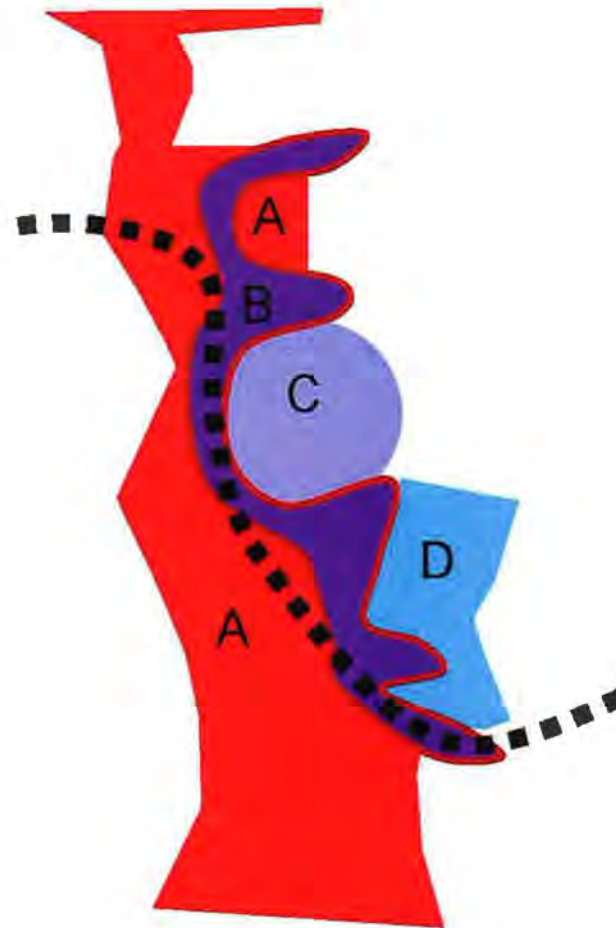
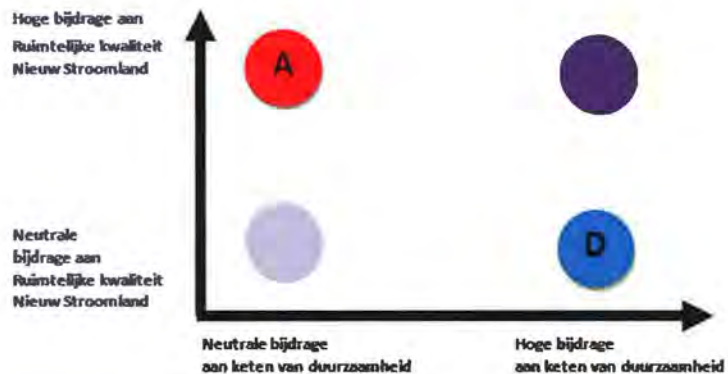
Met de vaststelling van de Hoofdlijnennotitie voor Nieuw Stroomland is al een stap in de goede richting gezet. Met de ontwikkeling van een casco voor het landschap en de stadsentrees, die onderdeel gaat uitmaken van het Masterplan en de Intergemeentelijke structuurvisie, wordt een volgende belangrijke stap gezet. De volgende stap is het masterplan, waarbij het stadsrandmanagement tegelijkertijd kan worden opgezet.

4.2 Strategische zones

Binnen het casco onderscheiden we zones, die sturend zijn voor de bijdrage aan de keten van duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit van Nieuw Stroomland. De zones verschillen en kunnen een of meerdere gebieden uit het casco omvatten. Omdat bijvoorbeeld het Zwetepark als beeldbepalend onderdeel van de stadsrand een hoge ruimtelijke kwaliteit moet opleveren maar ook een hoge bijdrage aan de keten van duurzaamheid, ligt het in zone B. Het Newtonpark daarentegen zal deels gericht zijn op de keten van duurzaamheid en streven naar basiskwaliteit als het gaat om bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit van Nieuw Stroomland. Daarom valt het Newtonpak grotendeels in zone C. Omdat niet elk initiatief evenzeer gebaat is bij een hoge ruimtelijke kwaliteit in de directe omgeving, maar wel de meerwaarde ziet van een robuuste kwaliteit op andere plekken kunnen vereveningsconstructies worden ingebouwd. Ook zullen er initiatieven zijn die juist een omgeving met hoge ruimtelijke kwaliteit zoeken. Hierbij is de vraag

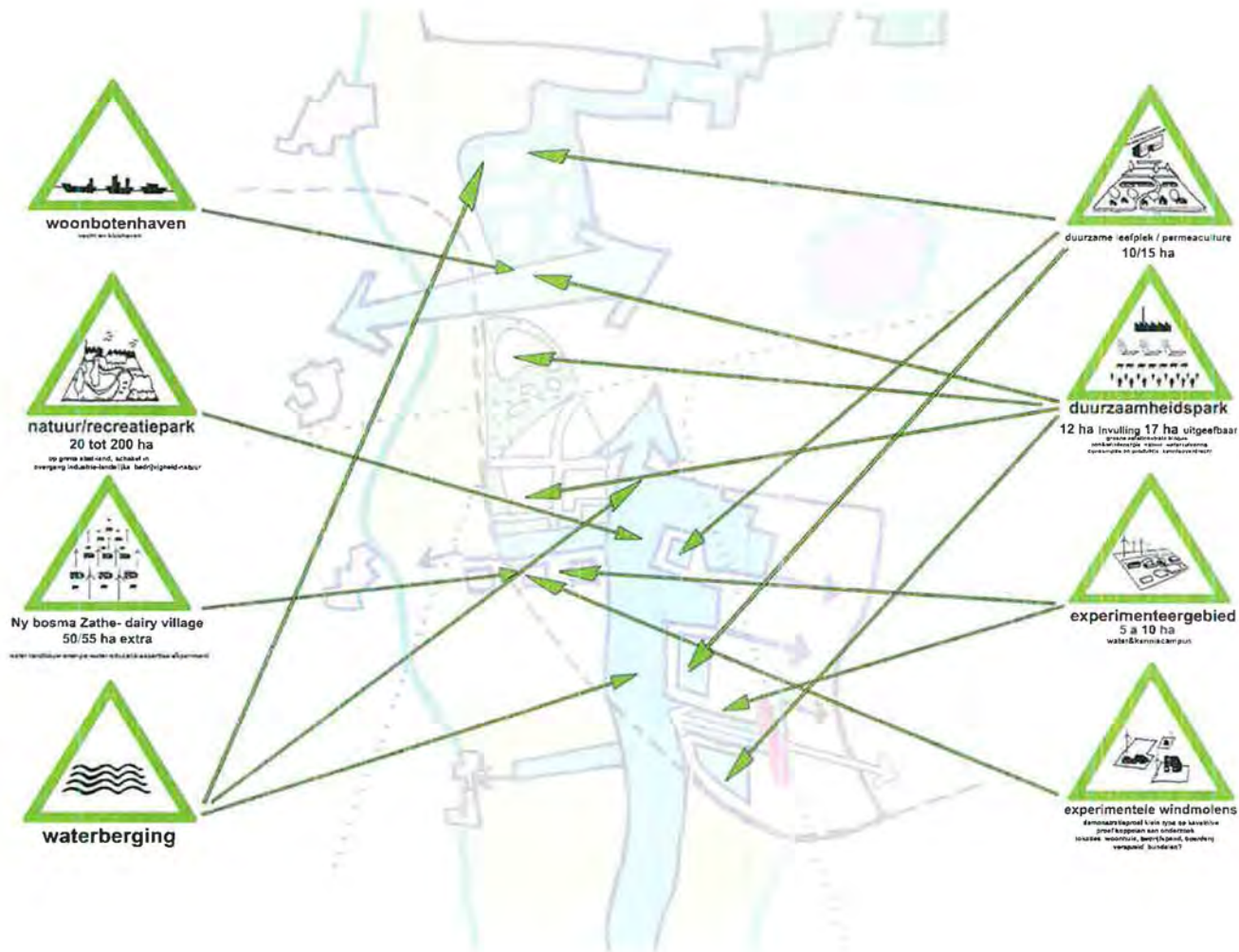
welke gebied in een zone het best aansluit bij het initiatief en hoe het initiatief optimaal kan bijdragen aan het totaal. Hetzelfde geldt voor de mate waarin initiatieven bijdragen aan duurzaamheid. Een initiatiefnemer met hoge ambities zoekt immers gelijkgestemde burens. De strategische zones bieden een instrument om de juiste koppelingen te vinden tussen initiatief en gebied en initiatieven onderling. Dit is een eerste aanzet om tot instrumenten te komen, die bijdragen aan een stevig stadsrandmanagement. In het masterplan zal duidelijkheid moeten ontstaan over deze instrumenten om ze zo spoedig mogelijk te kunnen inzetten bij de begeleiding van initiatieven.

Bijdrage aan duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit

4.3 RUIMTELIJKE REGIE DUURZAME PROGRAMMA'S

Het casco is een structurerend raamwerk en als instrument bruikbaar om regie te voeren op de locatiekeuze van duurzame programma-initiatieven. Een 1e verkenning van 8 actuele programma's laat zien dat deze initiatieven in Nieuw Stroomland op meerdere locaties kansrijk zijn. Het casco biedt dus flexibiliteit.

ACTUELE DUURZAME PROGRAMMA INITIATIEVEN

duurzame leefplek / permeaculture
10/15 ha

duurzaamheidspark
12 ha invulling 17 ha uitteefbaar
groene asfaltcentrale, biogas,
zon&windenergie, natuur, waterzuivering
consumptie en produktie, kennisoverdracht

Ny bosma Zathe- dairy village
50/55 ha extra
water-landbouw-energie-water-educatie-expertise-experiment

waterberging

experimenteergebied
5 a 10 ha
water&kenniscampus

experimentele windmolens
demonstratieproef klein type op kavelnivo
proef koppelen aan onderzoek
lokaties: woonhuis, bedrijfspand, boerderij
verspreid, bundelen?

natuur/recreatiepark
20 tot 200 ha
op grens stad-land, schakel in
overgang industrie-landelijke bedrijvigheid-natuur

woonbotenhaven
zoeklokatie Newtonpark III
wacht en klushaven
woonbotenhaven 10 ligplaatsen
doelgroep voormalige beroepsschepen + schippers

STADSENTREES

STADSENTREES
STADSFONTEN
KUNSTWERKEN

HOOFDSTUK 5

5.1 STADSENTREES

Iedere radiaal, oftewel invalsweg de stad in en uit wordt groen uitgewerkt. Leeuwarden heeft daarmee zes groene stadsentrees. Elke invalsweg krijgt een eigen groenprofiel met een eigen programma en een eigen herkenbaarheid. Het groen versterkt de kwaliteit van Leeuwarden als geheel. De eigen identiteit van elke entree versterkt de oriëntatie in de stad, maar ook naar buiten toe. De entree Werpsterhoek krijgt door de koppeling met een voorstadstation/ transferium en het downgraden van het oude snelwegtracé extra ontwikkelingsruimte om uit te groeien tot een nieuwe knoop die zowel voor de stad als de regio een belangrijke functie zal krijgen: het wordt een kruispunt van stad en land.

parkway

boulevard

kade

weidepad

laan

parklaan

stadslaan

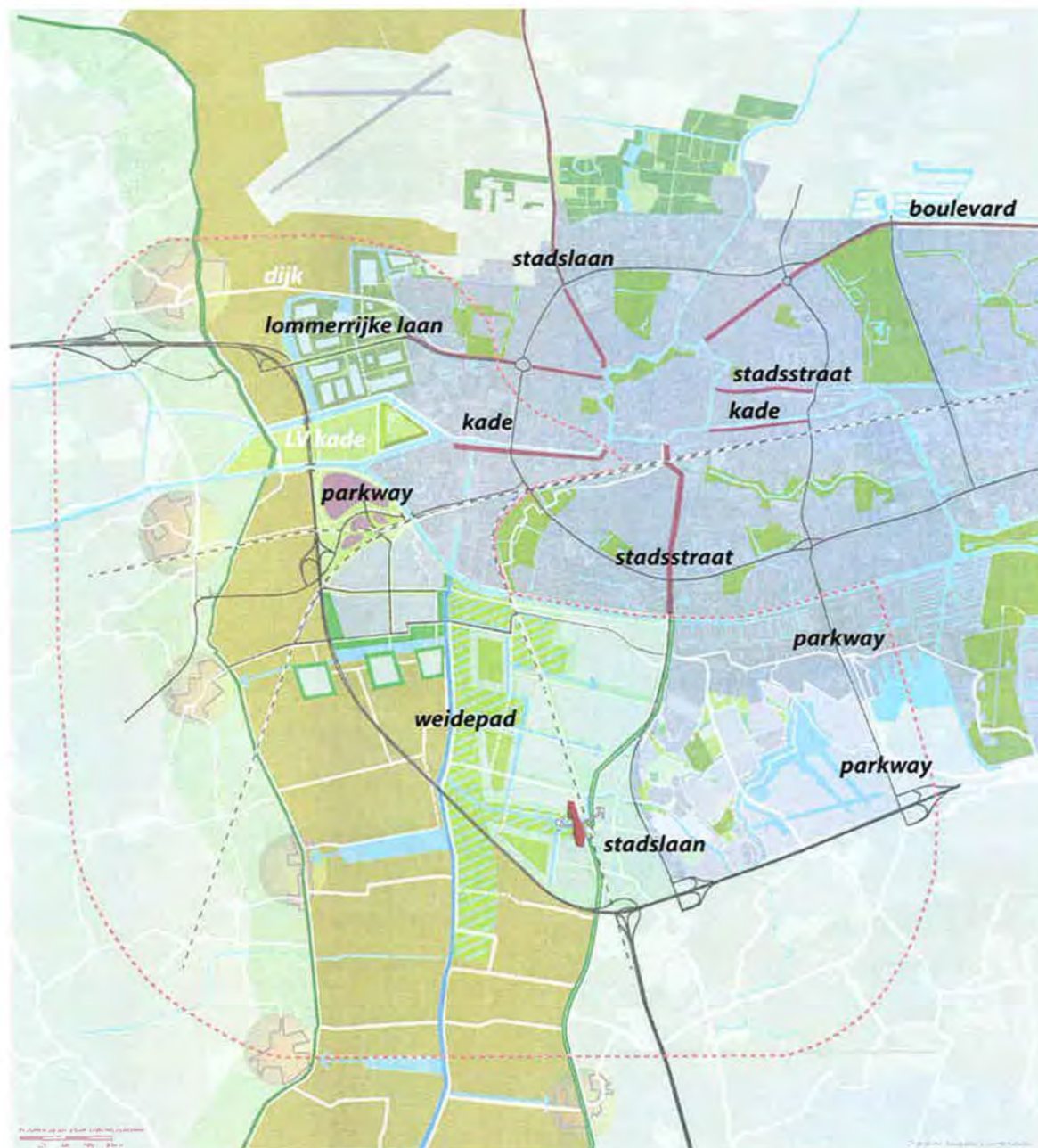

stadsstraat

dijk

THEMAKAART STADSENTREES

5.2 STADSFONTEN

Naar een visie op de hoogtepunten

Leeuwarden is een stad met een zeer karakteristiek stads-silhouet. Dit silhouet verandert door de aanleg van Nieuw Stroomland. Het typische lommerrijke profiel met toren, zoals we dat gewend zijn in het kleiweidegebied (geldt ook voor alle dorpen) kan niet voldoende worden gekoesterd. Daarom is een hoogbouwvisie op de stad Leeuwarden mogelijk een goed hulpmiddel om te komen tot een visie op de hoogtepunten binnen Nieuw Stroomland. Breng daarbij ook in beeld wat het knooppunt Werpsterhoek betekent voor de omgeving. Het is duidelijk geworden dat de Haakafslag knooppunt Werpsterhoek resulteert in een omvangrijk verhoogd maaiveld tot 11.00 meter boven huidig peil. Deze 'bult' in het landschap heeft impact op aangrenzende programmawensen (woon-werkgebied, LV-routes, zichtlijnen) en vereist dus een uitwerking die verder gaat dan alleen infrastructurele-technische uitgangspunten. Hier moet op korte termijn aandacht aan worden besteed i.v.m. met de voortgang van de technische uitwerking en uitvoering. Voorkom dat de Werpsterhoek een knelpunt wordt en integreer de dijklichamen op harmonieuze wijze in de omgeving en in de ruimtelijke ontwikkelingen. Overweeg 3D visualisaties voor dit gebied.

eiland

eiland

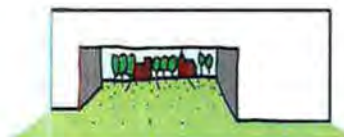
hoogtepunt

hoogtepunt

landschappelijk front

landschappelijk front

vizier naar het landschap

vizier naar landschap

architectuur

architectuur

kunstwerk

kunstwerk

stadfront

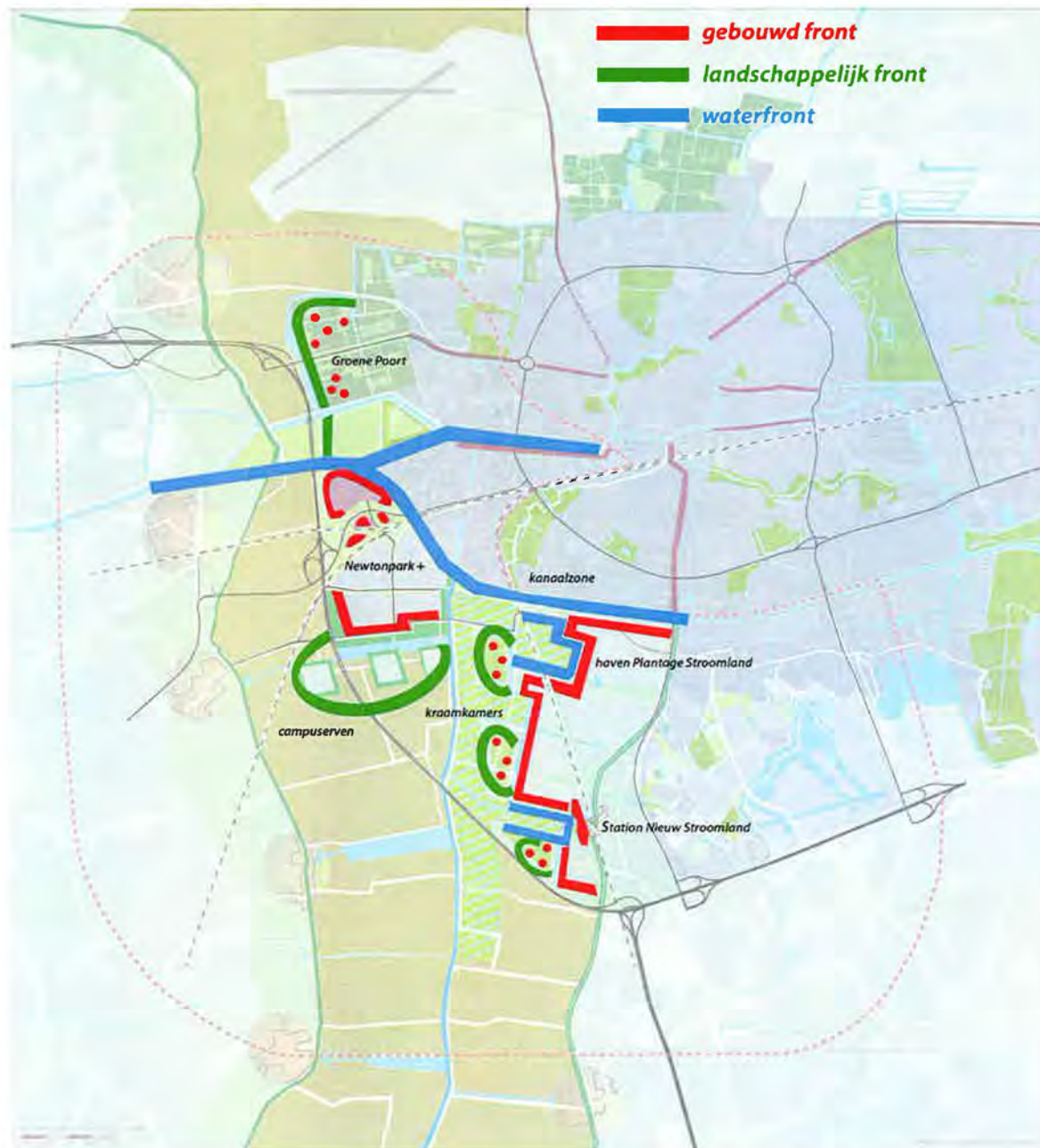
stadfront

waterfront

waterfront

THEMAKAART

Stad op afstand

Ter hoogte van Nieuw Stroomland krijgt de stadsrand vanaf de Haak en vanuit het landschap een sterk beeld. Vanaf de Haak kan Leeuwarden zich presenteren aan miljoenen passanten. Nu al presenteert Leeuwarden zich op uitstekende wijze aan de A31 met Zuiderburen. De grote kwaliteit is hier de afstand tot de rijksweg. Hierdoor is het beeld rustig, sterk en samenhangend. Dit levert een onbetaalbare kwaliteit op, die ook in de inpassingsvisie voor de Haak als hoofdkwaliteit wordt gezien voor Nieuw Stroomland en gebruikt als leidraad. Daarom wordt tussen de knooppunten Werpsterhoek en de Westelijke invalsweg, maar ook tussen Schenkenschans en de 'oude' noordwestelijke invalsweg voorgesteld om afstand te bewaren en hier de kwaliteitsrand van Leeuwarden vorm te geven middels de meest sprekende onderdelen:

(van oost naar west)

1. Station Nieuw Stroomland
2. De eilanden van de Plantage
3. Het Zwettepark
4. Agri-village
5. Schenkenscheg
6. De groene poort

Het zijn letterlijk de visitekaartjes voor de mensen die stad passeren, benaderen en verlaten

5.3 KUNSTWERKEN

We onderscheiden vier families van kunstwerken:

Kunstwerken de Haak

De ontbrekende schakel tussen de A31 en A32 wordt als een haak om de zuidwestkant van Leeuwarden gelegd. Het tracé is zo gekozen dat tussen de bestaande stad en de nieuwe snelweg ruimte ontstaat voor stedelijke ontwikkeling. Hier ligt de kans om de identiteit van de stad opnieuw vorm te geven. De Haak ligt los van de stad. De stad ligt op afstand. De Haak sluit aan op de Wâldwei en de A31 richting Afsluitdijk. De nieuwe kunstwerken behorend bij de Haak zijn daarmee familie van de kunstwerken van het hele traject van de A31 en A32. Door gebouwde programma's niet dicht op de weg te bouwen en de kunstwerken van de Haak sober, ingetogen en landelijk uit te voeren kan het contrast tussen stad en land maximaal worden beleefd. Er ontstaat een rustig weg-beeld, hetgeen recht doet aan de verkeersveiligheid, maar ook aan de kwaliteit van het (stads)landschap. Het nieuw te realiseren aquaduct ter hoogte van Schenkenschans is dus familie van het aquaduct ter hoogte van Zuiderburen en kan overeenkomstig worden uitgewerkt. Viaducten van de Haak zijn familie van de viaducten over de A31 en A32 en kunnen overeenkomstig worden uitgewerkt. Daar waar infrastuctuur of water vanuit het landschap of vanuit de stad de Haak kruist, is het van belang dat dit gebeurt met respect voor de lokale context en cultuurhistorie. De Haak mag zo min mogelijk de lokale context verstoren, onderbreken of belemmeren. Bij voorkeur loopt het (stads)landschap door over en onder de Haak.

Kunstwerken Van Harinxmakanaal

Vanaf het water zijn de bruggen duidelijk zichtbaar en beleefbaar. De aquaducten zijn van het water minimaal beleefbaar. De bruggen markeren momenten op de vaarroute, maar duiden ook de ligging van het Van Harinxma-kanaal in de stad. Daarom is het belangrijk hier op samenhangende wijze mee om te gaan. Door de nieuwe (hef)bruggen en de bestaande brug op samenhangende wijze vorm te geven wint de stad kwaliteit en het van Harinxmakanaal aan herkenbaarheid. De aquaducten zijn onderdeel van de invalswegen. De vormgeving kan in samenhang met de vormgeving van de weg plaatsvinden.

De kunstwerken van de invalswegen

Iedere radiaal, oftewel invalsweg de stad in en uit wordt groen uitgewerkt. Leeuwarden heeft daarmee zes groene stadsentrees. Elke invalsweg krijgt een eigen groenprofiel met een eigen programma en een eigen herkenbaarheid. De kunstwerken voegen zich naar de vormgeving van de invalsweg.

De kunstwerken binnen Nieuw Stroomland

Bruggen, dammen en andere kunstwerken binnen Nieuw Stroomland zijn onderdeel van de stad Leeuwarden. Bij voorkeur worden hier geen projectuitwerkingen voor gemaakt. De aandacht zou in Nieuw Stroomland moeten uitgaan naar de omgevingskwaliteit en de duurzame initiatieven. Kunstwerken zijn ondergeschikt en kunnen functioneel en sober worden uitgewerkt, bij voorkeur op eenduidige wijze als elders in de stad.

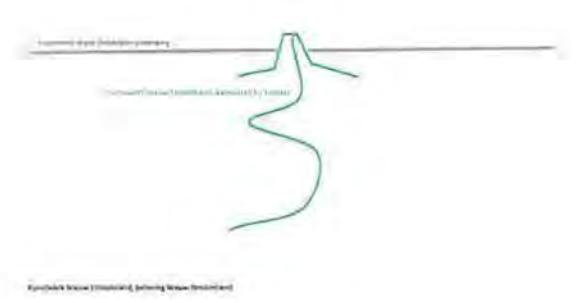
FAMILIE VAN KUNSTWERKEN DE HAAK

Families van kunstwerken – kunstwerken de Haak

Families van kunstwerken – kunstwerken de Haak

Families van kunstwerken – kunstwerken de Haak

Families van kunstwerken – kunstwerken de Haak

Families van kunstwerken – kunstwerken de Haak

Families van kunstwerken – kunstwerken de Haak

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

ROBUUST CASCO

STADSRANDMANAGEMENT

MIDDELZEE

WATER

ZWETTEPARK EN SCHENKENSCHEG

STATION WERPSTERHOEK

WINDMOLENS

ASFALTCENTRALE / DUURZAAMHEIDSPARK

HOOGTEPUNTEN

STADSENTREES

VERBINDINGEN MET DE ZUIDLANDEN

EXPERIMENTEERGEBIEDEN

HOOFDSTUK 6

AANBEVELINGEN & CONCLUSIES

We komen tot conclusies en aanbevelingen voor de volgende onderwerpen:

1. Robuust Casco

Conclusie: Nieuw Stroomland is een versnipperd gebied. Omdat het plangebied van Nieuw Stroomland wordt opgedeeld door spoorlijnen, het Van Harinxmakanaal, infrastructuur en vaarten is er een grotere kans op verrommeling. Er is een robuust raamwerk noodzakelijk om de kwaliteit van het landschap van de Middelzee, de kwaliteit van het 'oude' land, de verbinding met de stad en nieuwe programma's, groengebieden en duurzame initiatieven te verbinden en integreren.

Aanbeveling: Accepteer dat Nieuw Stroomland nooit als een samenhangend gebied zal worden ervaren. Kies voor radiale verbindingen met de stad en het ommeland. Benoem substantiële gebieden waar wel samenhang is. Vertaal dit naar de structuurvisie.

Een gemeenschappelijke gedragen visie is onmisbaar om bij een complexe stadsontwikkeling niet ten onder te gaan aan de terreur van kleine en ad hoc beslissingen. Elke beslissing zou moeten bijdragen aan de visie als totaal. Omdat het programma nog onduidelijk is kan gebruik worden gemaakt van een landschappelijk casco als basis. Dit casco is een belangrijk instrument als leidraad. Daarom geen gefixeerde stadsrand en geen definitief eindbeeld. Maar een casco als basis voor een lange termijn ontwikkeling. Er zijn multifunctionele gebieden met verschillende kwaliteiten en duurzaamheidskansen, die opgeteld bijdragen aan de kwaliteit van Nieuw Stroomland als geheel. Deze

bouwsteen omvat een eerste aanzet voor het casco. In het masterplan kan het stadscasco verder worden uitgewerkt

2. Stadsrandmanagement

Conclusie: In de hoofdlijnennotitie wordt een hoge ambitie geformuleerd voor de ruimtelijke kwaliteit en de duurzaamheid. Deze ambities moeten economisch haalbaar worden gemaakt. Dit vraagt om maatwerk. Er moeten instrumenten worden ontwikkeld, die het mogelijk maken de kwaliteit en duurzaamheid te ontwikkelen en tegelijkertijd initiatiefnemers op passende wijze te begeleiden. De komende jaren is het belangrijk om alle betrokkenen en vooral initiatiefnemers die hun nek uitsteken tot hun recht te laten komen en samen te bouwen aan Nieuw Stroomland.

Dit vraagt om bereidheid nieuwe wegen in te slaan om provinciale en gemeentelijke belangen te integreren en tot werkelijke innovatie en onverwachte oplossingen te komen. Dit vraagt creativiteit en een breed draagvlak bij maatschappelijke en marktpartijen. Dit moet worden georganiseerd.

Aanbeveling: Roep hiervoor een stadsrandmanagement of stadsrandmanagementteam in het leven. Het stadsrandmanagement moet een zelfstandig opererend en creatief team zijn, een regieteam. De regie is in handen van provincie en gemeenten. Samen met initiatiefnemers (bedrijven, instellingen dorpen, bewoners, etc.) moeten creatieve oplossingen worden bedacht. Heel wezenlijk hierbij is dat provincie en gemeenten een gedeelde visie hebben. Het stadsrandmanagement coördineert de haalbaarheid, de mate van innovatie en duurzaamheid en zorgt voor borging van de ruimtelijke kwaliteit tot en met de uitvoering.

3. Middelzee: respectzone met kwaliteit voor stad en ommeland

Conclusie: De basis van Leeuwarden-West is eeuwenoud. De Middelzee is een unieke landschappelijke structuur op nationale schaal die van groot belang is voor de huidige verschijningsvorm van Fryslân. Van oudsher is de Middelzee een open gebied in sterk contrast met de beplante en bewoonde oeverwallen aan weerszijden. Nieuwe stadsprogramma's maken hun opwachting. Er is ruimte nodig om Nieuw Stroomland te ontwikkelen en er is ruimte nodig om de unieke ruimtelijke karakteristiek van het Middelzeegebied te kunnen blijven beleven.

Aanbeveling: Maak gebruik van de kansen en leg een 'respectzone' vast. Met de respectzone wordt een gebied van minimaal 300 meter bedoeld langs de Hegedyk, waardoor de Middelzee als polder van Noerd naar zuid beleefbaar blijft. Hier liggen kansen voor duurzame landbouwprogramma's, die met respect voor de Middelzee kunnen doorontwikkelen, een bijdrage leveren aan de energievoorziening van de stad en functioneren als landschappelijke buffer tussen stad en dorpen.

4. Water: basisgrondslag keten van duurzaamheid

Conclusie: Water is een zeer belangrijke drager voor Nieuw Stroomland. De kansen voor het water zijn het grootst in het Zwetepark: kansen voor waterberging, ecologie, recreatie en waterzuivering. Daarnaast zijn er kansen om van de Schenkenscheg een zomerpolder te maken, met hoge kwaliteit voor de duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. Ook liggen er kansen om een deel van de ontwikkelingen

in Nieuw Stroomland boven boezempeil te leggen, een duurzame oplossing, -want er is dan geen bemaling nodig- die bijdraagt aan de haalbaarheid en betaalbaarheid van gebouwde programma's.

Aanbeveling: Maak een waterplan als basisgrondslag voor de keten van duurzaamheid en het casco. Het water is een belangrijke start van vele duurzame kansen. Zoek hierbij de samenwerking met waterpartijen in de breedste zin van het woord.

5. Zwettpark en Schenkenscheg: nieuwe parken voor de stad met een eigen karakter.

Conclusie: Het Zwettpark en de Schenkenscheg completeren de groenkaart van Leeuwarden als grote parkgebieden aan de zuidwest en westzijde van de stad. Met de komst van de nieuwe woonwijk De Zuidlanden (6500 woningen en voorzieningen) en met alle nieuwe ontwikkelingen in Nieuw Stroomland zal de recreatieve druk op het gebied aanzienlijk toenemen. De parken zullen daarom gestaag kunnen groeien in waarde. De eerste jaren kunnen de landbouw en duurzame experimenten een belangrijke rol spelen in de transformatie van de parkgebieden, waarbij vernatting, recreatief medegebruik en toegankelijkheid mogelijk worden gemaakt.

Aanbeveling: Zet de twee nieuwe 'parkgebieden' van Leeuwarden stevig op de kaart. Ontwikkel in samenwerking met de landbouw een onderscheidend programma. Elk park van Leeuwarden heeft een eigen karakter, zo ook Schenkenscheg en het Zwettpark. Zet voor deze twee

parken in op water. Maak de Schenkenscheg tot zomer-polder en experimenteel gebied, een recreatieve brug tussen stad en land, waar de continuïteit van de lange lijnen langs de oevers/kanaalzone gekoesterd worden en maak van het Zwettpark een weidepark, waar de Zwette als oude lijn wordt gerespecteerd, maar waar een nieuw open parklandschap kan groeien, bereikbaar voor fiets en voetganger op vijf minuten van de stad. Zorg daarom voor goede en korte verbindingen met de stad en het ommeland. Omdat de grote parken van Nieuw Stroomland niet zichtbaar zijn vanaf de stadsentrees is het belangrijk dat deze zichtbaar zijn vanaf de Haak.

6. Station Werpsterhoek: maak van het zorgenkindje het belangrijkste icoon van Nieuw Stroomland

Conclusies: De discussie over station 'Nieuw Stroomland' spitst zich toe op de functie van het station, de wijze van ontsluiting en het programma in directe nabijheid van het station. Er is een gereede zorg dat het station een verlaten, perifere plek wordt, dat de Nieuw Stroomland zijde van het station een achterzijde wordt.

Er is zorg dat het station niet voldoende bereikbaar is vanaf De Haak. Ook is er zorg dat er weinig mensen gebruik van zullen maken. Er wordt (te) weinig gesproken over het belang van het station als openbaar vervoersknooppunt van Nieuw Stroomland, een absolute MUST in een duurzaam ontwikkelingsgebied.

Aanbeveling: Reserveer de meest zichtbare plek bij het station als mooiste en meest representatieve plek van Nieuw Stroomland. Zie dit als een plek waar het Belvederemu-

seum niet zou misstaan. Doe hier de komende jaren nog niks definitiefs, maar stel het gebied open voor tijdelijke functies en wacht op het meest passende programma, waar mensen de auto voor laten staan. Ontwikkel het station stapsgewijs tot een attractief, spannend, bereikbaar en beleefbaar kruispunt van stad&land. Maak van het station meer dan een openbaar vervoerpunt, overstapplaats of wachthalte. Maak niet alleen de stationsomgeving, maar vooral het station multifunctioneel.

Gezien vanaf de Haak is de stationslocatie de meest fantastische zichtlocatie binnen Nieuw Stroomland. Andersom biedt deze plek een groots uitzicht op het Zwettpark en het landelijk gebied. Het station als "venster op het landschap" vereist een goede aantakking op het Zwettpark en optimale bereikbaarheid vanaf De Zuidlanden, de Haak en Leeuwarden zuid.

De waterverbinding tussen Zwettpark en de Zuidlanden kan tot onderdeel worden van het stationsontwerp (voorstel voor "negatieve sluis"). De gewenste programmatische verdichting (woon&werkprogramma) rondom het station is gebaat bij een duurzame open verbinding met het landschap van het Zwettpark, zowel vanuit de recreatieve toegankelijkheid vanuit Zuidlanden als vanuit de ambitie het station zichtbaar te maken vanaf de Haak als icoon voor Nieuw Stroomland.

AANBEVELINGEN & CONCLUSIES

7. Windmolens: twee strategieën

Conclusie: Binnen Nieuw Stroomland is sprake van twee soorten windturbines. Kleine, experimentele, tijdelijke windturbines en grotere tijdelijke of vaste productieturbines. De eerste categorie omvat innovatieve turbines, met een beperkte ruimtelijke impact. Hier is de strategie duidelijk: Het casco omvat experimenteelgebieden, waar de kleine, tijdelijke experimentele windturbines van meerwaarde kunnen zijn.

De impact van de grote turbines is aanzienlijk, dient beter in beeld te worden gebracht en vraagt om beleidsmatige keuzes. De vragen daarbij zijn: hoe innovatief zijn grote windturbines? En zijn grote turbines van meerwaarde voor het gewenste imago van Leeuwarden? Dit vraagt om een tweede strategie.

Aanbeveling: Ontwikkel een strategie of stappenplan voor de grote windturbines. Begin met met een kans- en belemmeringenkaart windenergie Nieuw Stroomland. Dit maakt helder waar welke molens wel en niet kunnen staan (zoekgebieden). Dit maakt ook duidelijk waar programma's onmogelijk worden door windturbines (belemmeringscirkels). Zo kan worden bepaald of er inderdaad ruimte is voor grote turbines, financieel en fysiek. Dan moet de ambitie worden bepaald als het gaat om de keten van duurzaamheid. Waar ligt de prioriteit? Bij de keten? bij windenergie, bij de landbouw, bij zonne-energie, bij water? Waar wil Nieuw Stroomland zich mee onderscheiden? Dragen grote windturbines bij aan de ruimtelijke kwaliteit? Vanuit het casco ligt de nadruk op een integrale keten van duurzaamheid, op een synthese tussen de ver-

schillende onderdelen, niet op een enkele blikvanger. Voor de ambitie kan worden vastgesteld is afstemming nodig met de provincie over het ophanden zijnde nieuwe windbeleid. Er ligt een windadvies van Atelier Fryslân, waarin mogelijk beperkte ruimte is voor één grote molen. Er is antwoord nodig op de vraag hoe met het oude windbeleid en het Atelieradvies zal worden omgaan.

8. Asfaltcentrale / Duurzaamheidspark

Conclusie: Het voor Nieuw Stroomland belangrijke initiatief genaamd 'duurzaamheidspark', omvat meerdere onderdelen. Er is twijfel of alle initiatieven binnen dit park moeten worden gerealiseerd in de Schenkenscheg. Een aantal van de onderdelen passen beter in andere gebieden van Nieuw Stroomland.

Aanbeveling: Onderzoek of de programma's los van elkaar gerealiseerd kunnen worden, maak spreiding aantrekkelijk voor de initiatiefnemer en zoek per onderdeel de beste locatie binnen Nieuw Stroomland. Zo kan de 5 HA bedrijvigheid wellicht beter aansluiten bij het profiel van 'De Groene Poort' of 'Newtonpark +' en kan de asfaltcentrale mogelijk beter worden verplaatst naar Newtonpark 3. De Schenkenscheg kan dan worden uitgewerkt tot recreatieve brug en eiland met ruimte voor recreatie, aanlegplaatsen en ruimte voor experimenten en experimentele woonmilieus, zoals woonboten.

9. Hoogtepunten: laat ze geen knelpunten worden

Conclusies: Leeuwarden is een stad met een zeer karakteristiek stadssilhouet. Dit silhouet verandert door de aanleg

van Nieuw Stroomland. Het typische lommerrijke profiel met toren, zoals we dat gewend zijn in het kleiweidegebied (geldt ook voor alle dorpen) kan niet voldoende worden gekoesterd.

Het is duidelijk geworden dat de Hoakafslag knooppunt Werpsterhoek resulteert in een onvrijwillig verhoogd maaiveld tot 11.00 meter boven huidige peil. Deze 'bult' in het landschap heeft impact op aangrenzende programawensen (woon-werkgebied, LV-routes, zichtlijnen) en vereist dus een uitwerking die verder gaat dan alleen infrastructurele-technische uitgangspunten. Hier moet op korte termijn aandacht aan worden besteed i.v.m. met de voortgang van de technische uitwerking en uitvoering.

Aanbevelingen: Maak een hoogbouwvisie voor de stad Leeuwarden. Bedenk daarbij dat het stationsgebied het gebied is met de in het oog vallende torens. Gebruik deze visie om na te denken over mogelijke hoogtepunten in Nieuw Stroomland.

Breng in beeld wat het knooppunt Werpsterhoek betekent voor de omgeving aan de noord- en zuidzijde. Laat de Werpsterhoek geen knelpunt worden en integreer de dijk-lichamen op harmonieuze wijze in de omgeving en in de ruimtelijke ontwikkelingen. Neem een uitwerking van deze omgeving mee in het masterplan. Overweeg 3D visualisaties voor dit gebied.

AANBEVELINGEN & CONCLUSIES

10. Stadsentrees: visitekaartjes voor de stad

Conclusie: Elke stadsentree van Leeuwarden heeft een eigen karakter. Hiermee worden de stadsentrees herkenbare visitekaartjes van de stad.

Aanbevelingen: Maak de stadsentrees zo groen mogelijk. Geef elke entree een eigen groen karakter. Dit versterkt de kwaliteit van de stad als geheel, maar ook de individuele entree. De hoogte van de bebouwing langs de invalswegen, de afstand tussen bebouwing en invalswegen en de bebouwingsdichtheid langs de invalswegen moeten in het masterplan waar mogelijk worden vastgelegd en geregistreerd. Zoals bij de Haak de stad op afstand ligt, zo moet de stad ook langs de invalswegen op afstand liggen.

Rust en ruimte bij het binnengaan en verlaten van de stad Leeuwarden draagt bij aan de kwaliteit en het allure van de stad.

Naarmate de bezoeker of bewoner de stad verder inrijdt versmallen de profielen van de stadsentrees.

Per entree moet vanaf het begin duidelijk zijn dat het een entree is van de stad Leeuwarden, welk stadsdeel wordt doorkruist en welke belangrijke adressen in de stad horen bij de stadsentree. Zo moet duidelijk zijn dat de westelijke stadsentree de entree is naar het economisch hart van Leeuwarden en de Overijsselse laan de entree is naar het centrum.

11. Verbindingen met de Zuidlanden

Conclusie: Het spoor mag nooit een barrière worden tussen de ontwikkelingen van de Zuidlanden en Nieuw Stroomland. Economische bewegingen, recreatieve en maat-

schappelijke bewegingen tussen beide stadsdelen worden naarmate de tijd vordert alsmaar belangrijker.

Aanbeveling: Reserveer in het masterplan ruimte voor verbindingen tussen De Zuidlanden en Nieuw Stroomland, voor het water, het groen en natuurlijk de infrastructuur. Het station is het belangrijkste knooppunt.

12. Experimenteergebieden

Conclusie: Er doen zich meerdere experimentele initiatieven voor. Deze kunnen bijdragen aan Nieuw Stroomland als eyecatchers. Hiervoor moet ruimte zijn in de vorm van experimenteergebieden.

Aanbeveling: Kies voor een of twee experimenteergebieden, waar ruimte is voor zichtbare en onzichtbare experimenten. Maak deze experimenteergebieden expliciet onderdeel van het masterplan als broedplaatsen voor innovatie en kennisontwikkeling. Koppel deze experimenteergebieden indien mogelijk aan andere programma's, waardoor een wisselwerking kan ontstaan met onderlinge meerwaarde.

COLOFON

Naam	Organisatie	functie
Marcel Stein	Provinsje Fryslân	Projectleider Gebiedsontwikkeling Nieuw Stroomland
Sandra van Assen	Provinsje Fryslân	Stedenbouwkundige en trekker bouwsteen stadsentrees
Bertus de Jong	Provinsje Fryslân	Landschapsarchitect
Folkert Kuipers	Provinsje Fryslân	Aanjager duurzaamheid
Hilde Kloosterziel	Provinsje Fryslân	landschapsadviseur
Bert Scheper	Provinsje Fryslân	Beleidsmedewerker ruimte
Benry Bolscher	Provinsje Fryslân	Projectsecretaris
Hans Offermans	Provinsje Fryslân	Beleidsmedewerker openbaar vervoer
Sjoerd Vrieswijk	Provinsje Fryslân	Projectsecretaris de Haak
Daniel van Buren	Provinsje Fryslân	Beleidsmedewerker hydrologie
Rohan Ketzer	Gemeente Leeuwarden	Projectmanager
Hans Faber	Gemeente Leeuwarden	Projectmanager
Peter Luimstra	Gemeente Leeuwarden	Sr. Adviseur Economische Zaken
Bert Bandringa	Gemeente Leeuwarden	Sr. Adviseur stedenbouw
Jocco Eijssen	Gemeente Leeuwarden	Projectmanager
Niek Verdonk	Gemeente Leeuwarden	Stedenbouwkundig medewerker
Peter van Noort	Gemeente Littenseradiel	Beleidsmedewerker ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
Wieger Feddema	Gemeente Menaldumadeel	Beleidsmedewerker
Jan Dijkstra	Gemeente Menaldumadeel	Beleidsmedewerker VROM
Nikol Dietz	H+N+S	Adviseur
Gepke Heun	H+N+S	Adviseur
Tjeerd Brouwer	GEM De Zuidlanden	
Jeannette Bijleveld	Wetterskip Fryslân	Beleidsmedewerker
Peter Prak	Management in Ruimte	Gebiedsontwikkelaar
Marnix Tavenier	MXT landschappen	Landschapsarchitect